

82. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2024

STARPDISCIPLINĀRIE PĒTĪJUMI MEDICĪNAS KOLEDŽĀS

Tēžu krājums

2024. GADA 14. MARTS

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

2024. GADA
JANVĀRIS–APRĪLIS

Latvijas Universitātes 82. starptautiskās zinātniskās konferences sekcija “Starpdisciplinārie pētījumi medicīnas koledžās”. Tēžu krājums. Rīga, Latvijas Universitāte, 2024. gada 14. marts.
Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024. 42. lpp.

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

Konferences organizācijas komiteja:

Iveta Strode, Aksels Roshofs, Inta Miķele, Valdis Segliņš

Atbildīgie redaktori:

prof. Valdis Segliņš, doc. Jolanta Pupure

Sagatavots LU Akadēmiskajā apgādā

Maketētāja Andra Liepiņa

© Tēžu autori, 2024

© Latvijas Universitāte, 2024

ISBN 978-9934-36-215-6 (PDF)

<https://doi.org/10.22364/luszk.82.spmk.tk>

SATURA RĀDĪTĀJS

Priekšvārds	5
Valdis Segliņš	
izgatavošanas ātrumu ietekmējošie parametri	6
Māris Berkulis, Kristīne Detkova	
Adaptācijas procesa izpēte darbā ar Ukrainas kopienas klientiem ar garīga rakstura traucējumiem	8
Kristīne Čakstiņa, Līga Priede	
Galvassāpju ietekme uz mācīšanos studējošo vidū	10
Lana Delikatnaja, Jolanta Pupure	
Specializētā plakstu higiēna un acu diskomforts	12
Alīna Družiņina, Kristīne Detkova	
Primāra arteriāla hipertensija ar neatliekami kupējamu krīzi NMP etapā	13
Daira Grūberte, Jūlija Grigorjeva	
Sieviešu līdzestība krūts vēža profilaksē	14
Paula Melānija Jukone, Linda Alondere	
Jauniešu sagatavošana patstāvīgai dzīvei sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā	16
Daiga Krieviņa, Ina Vīksniņa	
Self-Assessment of Massage Therapists' Physical Fitness and Influencing Factors	18
Lāsma Ķesele, Laila Caune	
Pieaugušo apdegumu traumas, to biežums un pielietotā terapija prehospitalā etapā	19
Viesturs Ķērpe, Ineta Robiņa	
Alkohola reibumā izraisīto negadījumu analīze	21
Anastasija Lagzdiņa, Linda Alondere	
Studējošo viedoklis par D vitamīna uztura bagātinātāju lietošanu	23
Alise Maslobojeva, Jolanta Pupure	
Attēlu kvalitātes kritēriji veicot apakšstilba rentgenogrāfiju traumas gadījumā	25
Dārta Laura Petkune, Ilze Miklasēvica, Elīta Rutka	

Dzimumu apstiprinošas hormonterapijas ietekme uz transpersonu kardiovaskulāro sistēmu	26
Dana Pogrebņaka, Soneta Grosberga-Merca	
NMPD darbinieku taktika NMP sniegšanā prehospitalizācijas etapā pēc pieaugušo slīkšanas	28
Sanita Rižanova, Inta Miķele	
Sabiedrības viedoklis par orgānu ziedošanu pēc smadzeņu nāves	29
Olga Saveljeva, Dagnija Gulbe	
C1–C7 rentgenogrāfija pacientiem ar vestibulārās sistēmas traucējumiem	31
Jana Stankeviča, Elīta Rutka	
Nodarbību materiālu krātuve kā resurss sociālajā rehabilitācijā	33
Inga Stradiņa, Dace Erkena	
Acu mitrinošo līdzekļu izpēte Latvijā	35
Velga Šķila, Kristīne Detkova	
Pacientu drošības realizācija medicīnas koledžas studiju procesa klīniskajā praksē	37
Jeļena Urbēna, Janeta Strazdiņa, Maira Lāce	
Latvijā biežāk pielietotie radiofarmpreparāti vairogdziedzera scintigrāfijas veikšanai	39
Marta Uške, Ginta Lāce, Elīta Rutka	
Metālkeramikas frēžu pielietošana onihogrifozu nagu apstrādē	41
Gunta Vikovana, Rūta Melbārde-Vāvere	

PRIEKŠVārds

Tradicionālā koledžu zinātniskā konference “Starpdisciplinārie pētījumi medicīnas koledžās” arī šogad norisinās Latvijas Universitātes 82. starptautiskās zinātniskās konferences ietvarā, kas uzliek tai būt kopējā rakstā un līmenī kā satura, tā arī iegūto pētījumu kvalitātes ziņā. Tā ir augsta latiņa, un nav vienkārši novērtēt to darba apjomu, ko jaunie autori kopā ar saviem zinātniskajiem vadītājiem ir ieguldījuši pētniecībā, par ko liecina visbiežāk tikai viena lappuse tēžu teksta sekcijā. Uzticamas ir konferences organizatoru spējas tehniski nodrošināt konferences norisi daļēji attālināti, kas ļāva tai pievienoties un diskutēt neatkarīgi no atrašanās vietas pasaulē.

Apsveicama arī koledžu spēja prezentēt pētījumus, kas veikti grupās, jo īpaši kopā ar profesionāļiem no veselības aprūpes un pētniecības institūcijām. Tā ir ne tikai cieša mijiedarbība ar darba devējiem un sociālajiem partneriem, bet arī iespēja papildus iegūt neformālās zināšanas un profesionālās iemaņas.

Konferences saturiskā daļa ir visai plaša, un to var vispārināti raksturot dažos atslēgas vārdos – procesi, parametri, kritēriji, reakcijas. Savukārt izmantotās metodes ir gan statistikas, gan instrumentālas, kā arī izceļams visai ievērojams pētījumu skaits, kas balstās uz autoru pašu izstrādātām aptaujas anketām un oriģināliem pētījumiem.

Iesniegtās tēzes tika vairākkārt papildinātas un labotas, līdz tās kļuva pietiekami informatīvas un autoru doma – strukturēta, tāda, kādu to sagaida konferences dalībnieki un kāda nākotnē varētu tikt citēta papildinošos un jaunos pētījumos. Zinātniskos pētījumos pats vērtīgākais ir pamatotas metodikas, kas autoriem ir ļāvušas iegūt tos vai citus rezultātus, un tad šie rezultāti kļūst atkārtojami un salīdzināmi, tie ir pieejami citiem pētniekiem. Metodiku pārzināšana un apguve ir neatņemama profesionālās meistarības atšķirīga pazīme, un koledžu studenti un mācībspēki to savos ziņojumos konferencē uzskatāmi parādīja. Savukārt tēzes ir pieturas punkts, atgādne, arī norāde citiem pētījumiem nākotnē, par kuriem uzzināsim nākamajā konferencē.

Pateicībā visiem autoriem un konferences organizatoriem
prof. Valdis Segliņš

IZGATAVOŠANAS ĀTRUMU IETEKMĒJOŠIE PARAMETRI

Māris Berkulis¹, Kristīne Detkova²

¹ Latvijas Universitātes Rīgas Medicīnas koledža, Rīga, Latvija

² OC VISION, SIA, Rīga, Latvija

Ievads. Brilles ir gan medicīnas ierīce, gan aksesuārs un biznesa instruments. Briļļu izgatavošanas ātrums ir viens no optikas servisa kvalitātes kritērijiem un optiku savstarpējās konkurences instrumentiem. Latvijā daudzās optikās briļļu izgatavošanu veic optiķis, bet briļļu pasūtījuma noformēšanu – optiķārs bez profesionālās kvalifikācijas. Tādēļ tika izvirzīta hipotēze, ka briļļu izgatavošanas ātrumu ietekmē gan cilvēcisais faktors (briļļu pasūtījuma sagatavošana), gan briļļu ietvara, briļļu lēcu un receptes parametri.

Darba mērķis: izpētīt, kā dažādi briļļu pasūtījuma parametri ietekmē briļļu izgatavošanas gaitu.

Materiāli un metodes. Pētījumā tika izmantota lietotāja pieredzes metode. Izmantoti pētnieciskie dati, kas ir paša autora veiktie pieraksti optisko briļļu izgatavošanas procesa laikā, pasūtījumus izpildot laboratorijā 2 mēnešu periodā.

Rezultāti. Analizēti dati par 101 briļļu pasūtījumu. 2 pasūtījumus nebija iespējams izgatavot, un tie tika atgriezti atpakaļ optikas veikalā nepareizi izvēlēta lēcas diametra dēļ. 21,78% bija nepieciešams veikt papildu darbības, lai pasūtījumu izpildītu.

Izgatavošanā visbiežāk grūtības sagādāja briļļu ietvars (14,85% no visiem pasūtījumiem un 62,50% gadījumu no tā pasūtījuma daudzuma, kurus bija grūtības izgatavot). Galvenie šķēršļi bija problēmas ar ietvara nolasīšanu (3,96% no kopējā pasūtījuma skaita), nepieciešamā ietvara apkope (6,93%), briļļu ietvars bija sarežģītākas formas, mīkstāks vai vaļējas konstrukcijas. 1 pasūtījumam (0,99%) grūtības sagādāja briļļu lēcas tehniskā mala. 7,92% no visiem pasūtījumiem un 36,36% no problemātiskajiem pasūtījumiem problēmas sagādāja optikāra darba nepilnības: nepareizi izvēlēts lēcas diametrs, neskaidrības par lēcas centrēšanas augstumu, trūka nepieciešamo datu par starpzilišu attālumu.

Briļļu izgatavošana pilnā ietvarā patērēja $13,0 \pm 4,06$ minūtes, stīgas ietvarā – $18,20 \pm 2,90$ min. Briļļu pasūtījuma izgatavošana metāla ietvarā patērē vidēji $15,57 \pm 4,44$ minūtes, bet plastikāta ietvarā $12,64 \pm 3,74$ minūtes. Salīdzinot dažādus plastikāta veidus, nozīmīgas atšķirības laika patēriņā netika konstatētas. Arī centrēšanas augstumam un starpzilišu attāluma horizontālajai asimetrijai nav būtiskas ietekmes uz briļļu izgatavošanas ātrumu. Tomēr mūsdienu modes tendence piedāvāt *oversize* briļļu ietvarus ir izaicinoša, jo mazos starpzilišu attālumus ir problemātiski iestrādāt liela izmēra ietvaros vai tas jāveic uz suboptimālas lēcu izvēles rēķina. Šķietami izpildās sakarība: jo lielāks lēcas diametrs, jo lielāks briļļu izgatavošanas ātrums.

Pēc izslīpēto lēcu ievietošanas ietvarā uzreiz 66,67% izgatavoto briļļu bija gatavas lietošanai bez pielāgojumiem. 19,19% pasūtījumiem vajadzēja iztaisnošanu, 19,19% bija nospriegotas lēcas, 4,04% briļļu lēcas neiegūla ietvarā.

Secinājumi. Lielāko daļu optikāru noformēto briļļu pasūtījumu ir iespējams izgatavot bez papildu darbu veikšanas. Nepareizi izvēlēts lēcas diametrs ir iemesls, kādēļ briļļu pasūtījums

jāatgriež optikā neizgatavots. Biezākie traucēkļi briļļu izgatavošanā ir ietvara kvalitātes un stāvokļa problēmas, optikāra darba nepilnības, kuru novēršanai jāveic papildu darbības, bet briļļu lēcu kvalitātes problēmas ir sastopamas ļoti reti. Briļļu izgatavošanas ātrums svārstījās robežās no 5 min līdz 25 min, vidēji patērēja $14,35 \pm 4,39$ minūtes ($n = 101$). Briļļu izgatavošanas ātrumu ietekmē galvenokārt briļļu ietvara konstrukcija un ietvara materiāls.

ADAPTĀCIJAS PROCESA IZPĒTE DARBĀ AR UKRAINAS KOPIENAS KLIENTIEM AR GARĪGA RAKSTURA TRAUCĒJUMIEM

Kristīne Čakstiņa, Līga Priede

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. 2022. gada aprīlī, sadarbībā ar Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas SUSTENTO atbalstu no Ukrainas Doneckas apgabala “Bahmutas psihonei-roloģiskās internātpamatskolas” uz Latviju tika evakuēts 141 ukraiņu kopienas klients ar garīga rakstura traucējumiem. Līdz militārā konflikta sākumam šie klienti saņēma ilgtermiņa sociālās aprūpes pakalpojumu. Latvijā Ukrainas kopienas klienti ar garīga rakstura traucējumiem ir izvietoti 16 dažādos aprūpes centros, kur viņiem tiek nodrošināta 24 stundu aprūpe un sociālā rehabilitācija (ietverot darba prasmju apguvi), lai sekmētu šo personu iekļaušanos Latvijas kultūrvidē un aprūpes iestādes kolektīvā.

Adaptācija (*adaptation*) sociālo zinātņu izpratnē ir divpusējs kontekstuāls process, kura laikā indivīds, grupa vai kopiena aktīvi pielāgojas sociālajai videi (tostarp morāles prasībām un normām, attiecībām). Tā ir saistīta ar pārmaiņām, centieniem iekļauties, turpināt attīstību jaunos apstākļos vai nepieciešamību apmierināt savas fiziskās, psiholoģiskās un sociālās vajadzības (Sociālā darba vārdnīca, 2023).

Pētījuma mērķis: izpētīt adaptācijas procesu ietekmējošos faktorus darbā ar pieaugušajiem Ukrainas kopienas klientiem ar garīga rakstura traucējumiem.

Materiāli un metodes. Tika veikts pilotpētījums, kura ietvarā analizēta literatūra un informācijas avoti par adaptāciju un tās norises procesiem. Tika izstrādāta aptaujas anketa ar 13 jautājumiem sociālā darba speciālistiem, multidisciplinārai komandai darbā ar klientiem ar GRT un strukturēta intervija ar 10 atvērtā tipa jautājumiem ekspertiem (ārsts – psihiatrs, sociālo pakalpojuma nodaļu vadītāji) darbā ar klientiem ar GRT. Pētījuma bāze: Valsts sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas centri Latvijā, VSIA “Ģintermuiža”. Pilotpētījumā piedalījās VSAC “Zemgale” filiāles “Valka”, VSAC “Kurzeme” filiāles “Veģi” un filiāles “Ilģi”, slimnīcas “Ģintermuiža” ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļas darbinieki: sociālā darba speciālisti ($n = 12$), multidisciplinārās komandas darbinieki ($n = 8$), eksperti darbā ar klientiem ar GRT ($n = 3$). Pilotpētījums norisinājās 2024. gadā no 16. februāra līdz 12. martam. Anketas tika iesniegtas sociālo pakalpojumu nodaļas vadītājiem, secīgi anketas tika izdalītas sociālā darba speciālistiem, multidisciplinārās komandas darbiniekiem. Pēc anketu aizpildīšanas tās tika ievietotas slēgtā aploksnē un nodotas darba autoram.

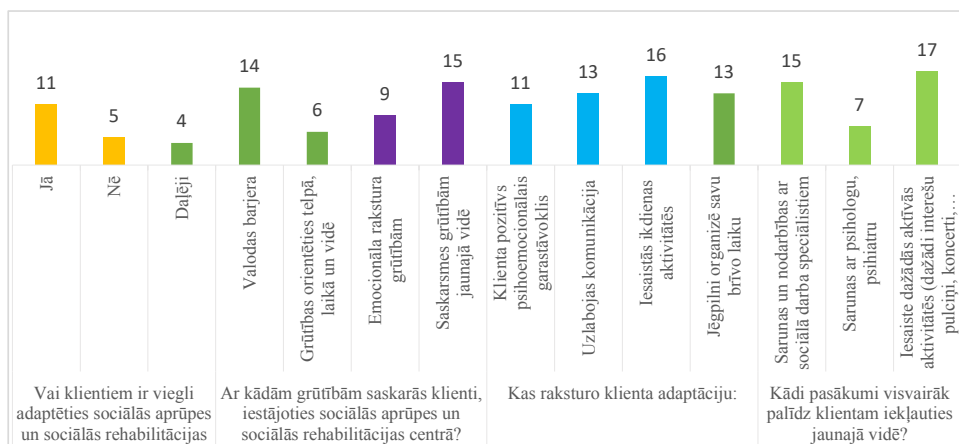
Rezultāti

Apkopojot kontroles anketēšanā iegūtos datus,

- 1) respondenti norāda, ka klientiem no 2022. gada aprīļa līdz pat 2023. gada maijam bija grūtības iekļauties jaunajā vidē, kas saistās ar pārciesto psihoemocionālo traumatisko situāciju, vides maiņu un valodas barjeru;

- 2) adaptācijas traucējumi izpaužas kā saskarsmes grūtības jaunajā vidē (valodas barjera, mentalitātes atšķirības) un psihoemocionāla rakstura grūtības;
- 3) pozitīvas adaptācijas dinamikai nozīmīga ir starpprofesionālu komandas individualizēta pieeja ikdienas darbā, dažādu metožu pielietošana (atbilstošs telpu iekārtojums, sarunas dzimtajā valodā, relaksējoša mūzika, multisensorā telpa, vingrojumi, pastaigas, ēdiena izvēle u. c.), Ukrainu kopienas klientu iesaiste ikdienas aktivitātēs kopā ar citiem klientiem;

1. att. Respondentu adaptāciju raksturojošie rādītāji

Veiksmīgam adaptācijas procesam, liela nozīme ir profesionālu komandas dalībnieku gatavībai sniegt atbalstu krīzē nonākušiem cilvēkiem ar atšķirīgu komunikācijas valodu un pieejamiem resursiem.

Secinājumi

1. Adaptācijas dinamiku ietekmē vairāki nosacījumi: apkārtējā vide; mentalitāte; iepriekšējā pieredze, saskaroties ar izmaiņām; valodas barjera.
2. Vadoties pēc intervijas ar ārstu psihiatru (Ukrainu kopienas) varam secināt: “Ukrainas kopienas klienti ar garīga rakstura traucējumiem ir piedzīvojuši psihotraumatisko situāciju, kas ir papildzinājis adaptācija procesu, jo daļai klientu ir posttraumatiskais sindroms.”
3. Pētījumā iesaistītie respondenti norāda nepieciešamību maksimāli individualizēti strādāt ar klientu adaptācijas procesa laikā, nosakot individuālās vajadzības, kas veicinātu klientu pozitīvu dinamiku adaptācijā.

Literatūra

Bela, B., Rasnača, L. (zin. red.). 2023. *Sociālā darba vārdnīca*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 640 lpp.

GALVASSĀPJU IETEKME UZ MĀCĪŠANOS STUDĒJOŠO VIDŪ

Lana Delikatnaja, Jolanta Pupure

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Pēc Pasaules Veselības organizācijas 2016. gada datiem, visā pasaulē galvassāpes kā neiroloģisks traucējums skar aptuveni 50% pasaules iedzīvotāju. (World Health Organization, 2016)

Galvassāpju problēmu izplatība ir augstāka medicīnas studentu vidū, kas potenciāli var ietekmēt viņu akadēmiskos rezultātus un dzīves kvalitāti.

Studenti ir vairāk pakļauti cefalģijai neizgulēšanās, stresa, lielās akadēmiskās slodzes un citu faktoru dēļ. Vispasaules pētījums liecina, ka četru nedēļu laikā piektā daļa studējošo ar galvassāpēm nokavē vismaz vienu pilnu mācību dienu un vēl piektā daļa studējošo vismaz vienu reizi priekšlaicīgi pamet izglītības iestādi. Galvassāpes ietekmē ne tikai apmeklētību, bet arī sagatavošanos eksāmeniem, testiem, koncentrēšanos un studentu miega režīmu. (Basdav et al., 2016)

Darba mērķis: noskaidrot galvassāpju ietekmi uz mācīšanos studējošo vidū.

Materiāli un metode. Izmantota kvantitatīva metode, autorēm izveidojot aptaujas anketu. Aptaujas anketa sastāvēja no 25 jautājumiem par studējošo galvassāpēm un to ietekmi uz mācīšanos. Aptaujas anketa tika ievietota *Google* veidlapā un izsūtīta elektroniski respondentiem. Kritēriji dalībnieku iekļaušanai: Latvijas Universitātes P. Stradiņa koledža studenti. Pētījums tiks veikts no 20.02.2024. un plānots līdz 20.03.2024. Uz doto brīdi aptaujā piedalījās 211 respondentu vecumā no 19 līdz 62 gadiem.

Rezultāti. Pētījuma dati liecina, ka studējošiem galvassāpes traucē vai daļēji traucē studiju procesā, attiecīgi 44% ($n = 93$) un 39% ($n = 83$). Visbiežāk, gandrīz 50% ($n = 105$), studentiem rodas problēmas ar spēju koncentrēties. Savukārt 39% ($n = 83$) respondentu jūtas nomākti un neaktīvi, bet lekcijas izlaiduši reti. Lai gan vairākumam, 61% ($n = 128$) aptaujāto respondentu, akadēmiskie rezultāti galvassāpju dēļ nemainās, ceturtdaļa respondentu norāda, ka studiju rezultāti tomēr pasliktinās galvassāpju dēļ. Starp šo ceturto daļu novērotas problēmas ar informācijas izpratni, atmiņu, koncentrēšanas spēju; dažiem galvassāpēs bija tik spēcīgas, ka tas skar visu mācības procesu. Lielākajai daļai respondentu ir grūtības veikt visas ikdienas darbības un mācīties, kopumā 63% ($n = 133$). Vairāk nekā puse respondentu (55%, $n = 115$) norādījuši, ka nevēršas pēc speciālista ar galvassāpēm, un tikai 22% ($n = 46$) respondentu norādījuši, ka viņiem ir noteikta diagnoze, kas saistīta ar galvassāpēm.

Secinājumi. Pētījuma rezultāti norāda, ka galvassāpes ietekmē vairāk mācību procesu, nevis rezultātus. Tomēr galvassāpes pasliktina ne tikai mācīšanās procesu, bet arī ikdienas darbības. Grūtības koncentrēties un uztvert iegūto informāciju galvassāpju dēļ var ietekmēt ne tikai rezultātus, bet arī paildzināt mācību procesu. Satraucoši ir tas, ka vairāk nekā puse no studējošiem nevēršas pie ārsta ar galvassāpēm. No iegūtajiem datiem var secināt, ka studiju kvalitāte studentiem ar galvassāpēm ir sliktāka, tāpēc tam ir vērts pievērst uzmanību gan studentiem, gan mācību iestādēm.

Literatūra

1. Basdav, J., Haffejee, F., Puckree, T. 2016. Impact of headaches on university students in Durban, South Africa. *SpringerPlus*, 2016, 5(1), 1679. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-3372-1>
2. World Health Organization. 2016. *Headache disorders*. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/headache-disorders>

SPECIALIZĒTĀ PLAKSTU HIGIĒNA UN ACU DISKOMFORTS

Alīna Družiņina¹, Kristīne Detkova²

¹ *Latvijas Universitātes Rīgas Medicīnas koledža, Rīga, Latvija*

² *OC VISION, SIA, Rīga, Latvija*

Ievads. Sausa acs ir viena no visbiežāk sastopamajām acu virsmas slimībām. Tā var izraisīt diskomfortu un pat radīt redzes traucējumus, kas ietekmē pacientu dzīves kvalitāti. Bieži sastopamie sausās acs simptomi ir acu sausums, svešķermeņa sajūta, dedzinoša sajūta, nieze, fotofobija, acu apsārtums, neskaidra redze, mainīga redze un redzes nogurums. Jo tālāk progresējusi sausā acs, jo izteiktāki un smagāki simptomi. Ja vieglā stadijā jūtams tikai neliels diskomforts un acu apsārtums, tad pēdējā tiem pievienojas arī redzes traucējumi. Gan pētījumi, gan speciālistu prakse parāda situācijas, kad pacients var nesūdzēties par simptomiem, tomēr pie speciālista pārbaudes laikā tiek atklātas acs virsmas veselības problēmas.

Latvijā liela nozīme acu veselības un labsajūtas uzturēšanā ir zālēm un medicīnas ierīcēm, īpaši mitrinošajiem acu pilieniem. Plakstu higiēna ir nepopulāra tēma. Benitez-Del-Castillo 2012. gada pētījumā pierādīja, ka plakstiņu higiēnas uzturēšana ir svarīga ne vien meiboma dziedzeru disfunkcijas ārstēšanā, bet arī veicina asaru kā funkcionālās vienības veselību.

Darba mērķis. Izvērtēt plakstu higiēnas līdzekļu lietošanas ietekmi uz acs sausuma sajūtu un acu komforta pakāpi simptomātiskiem un asimptomātiskiem cilvēkiem.

Materiāli un metodes. Tika izmantota anketēšanas metode un ievākto datu kvantitatīvā analīze. Anketa saturēja 21 jautājumu, kas ietvēra pacienta profila noskaidrošanu, redzes simptomu analīzi, acu mitrinātāju lietošanu un plakstu higiēnas paradumu izpēti.

Rezultāti. Aptaujājot 33 optikas klientus, tika noskaidrots, ka lielākā daļa no tiem lieto brilles (63,6%) vai kontaktlēcas (24%) un viņu redze ikdienā pakļauta lielai slodzei: 52% digitālās ierīces lieto 5 stundas un vairāk, bet 36% – no 3 līdz 4 stundām dienā un tikai 12,4% ekrānlaiks ir 2 stundas vai mazāk. Izaicinošie apkārtējās vides faktori, ar ko aptaujātie sastapās bija slikta ventilācija (45%), maz miega (36%), vajadzība daudz lasīt (36%) un ilgstošs darbs pie datora (33%). Populārākie acu diskomforta simptomi ir acu nogurums (61%), acu graušana (45%), asarošana (39%), nieze (36%) un redzes asuma pasliktināšanās vakarā (30%). 42% aptaujāto uzskata, ka viņiem ir sausās acs sindroms.

Apskatot darbības, kā respondenti uzlabo savu acu komfortu, 52% rūpīgi ik vakarus noņem dekoratīvo kosmētiku, bet tikpat daudzi arī lieto mākslīgos acu mitrinātājus. 33% lieto uztura bagātinātājus un aizsargbrilles ārvidē. 73% mazgā savas acis līdz 2 reizes dienā.

Acu plakstiņu higiēnai vispopulārākie līdzekļi ir micellārais ūdens un kosmētikas noņēmēji (42%) un acu mazgāšana ar ziepēm (27%). Speciālās putas plakstu higiēnai lieto 15% un plakstu kopšanas salvetes 18% no aptaujātajiem. Kad jāizvēlas acu higiēnas produktus, respondenti visvairāk paļaujas uz acu ārsta vai optometrista rekomendācijām (55%), mazāks skaits paļaujas uz optikas pārdevēja (27%) un farmaceita (21%) ieteikumiem.

Secinājumi. Mūsdienu dzīves stils ir saistīts ar lielu slodzi acīm, un acu diskomforta simptomi ir plaši izplatīti, tāpat populāra ir pašārstēšanās to mazināšanā. Populāri ir acu mitrinātāji, bet specializētai plakstu higiēnai netiek tiek pievērsti pietiekami daudz uzmanības. Redzes aprūpes speciālisti var izglītot pacientus un tā vairo veselīgas acu higiēnas paradumus redzes komforta uzlabošanai.

PRIMĀRA ARTERIĀLA HIPERTENSIJA AR NEATLIEKAMI KUPĒJAMU KRĪZI NMP ETAPĀ

Daira Grūberte, Jūlija Grigorjeva

Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledža, Rīga, Latvija

Ievads. Pēc Pasaules Veselības organizācijas (PVO) veikto pētījumu datiem, aptuveni 1,28 miljardiem pieaugušo vecumā no 30 līdz 79 gadiem visā pasaulē ir primārā arteriālā hipertensija (PAH), no kuriem divas trešdaļas dzīvo jaunattīstības un attīstības valstīs (Shimizu, 2023). Aptuveni 46% pieaugušo ar PAH nezina, ka viņiem ir šī slimība, jo ikdienā asinsspiediens netiek mērīts un/vai paaugstinātā asinsspiediena simptomi netiek izjusti. Rezultātā mazāk nekā pusei slimojošo (aptuveni 46% pieaugušo) diagnoze ir apstiprināta un tiek ārstēta, bet vēl mazākai daļai (aptuveni 1 no 5 pieaugušajiem jeb 21%) slimība ir kontrolēta (Alhabeeb et al., 2023).

Darba mērķis. Pētījuma mērķis bija noskaidrot PAH krīžu biežumu un kuri medikamenti ir visbiežāk izmantotie neatliekamam krīžu kupēšanā neatliekamās medicīniskās palīdzības (NMP) etapā.

Materiāli un metodes. Pētījumā izmantotās metodes aptvēra dokumentu analīzi un aprakstošo statistiku. Saņemts Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledžas Ētikas komisijas lēmums Nr. 29/4 "Par atļauju pētījuma instrumenta izmantošanai pētījumā". Tika analizētas 1075 neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta elektroniskās kartes ($n = 1075$). Pētījums tika veikts laika posmā no 2023. gada 13. marta līdz 2023. gada 31. maijam.

Rezultāti. Pētījuma periodā tika apkopoti 30570 izsaukumi no dažādiem Latvijas reģioniem, kuros kā pamata diagnoze tika uzstādīta "Primārā (esenciāla) hipertensija" (I10), no kuriem 1075 gadījumos tika diagnosticēta neatliekami kupējama hipertensīvā krīze, kas sastāda 3,52% no kopskaita. Visbiežāk (236 gadījumos) šī diagnoze tika konstatēta sievietēm vecuma posmā no 80 līdz 89 gadiem. Galvenais izsaukuma motīvs bija "augsts asinsspiediens, redzes traucējumi, vemšana, galvassāpes", bet skaitliski daudz bija izsaukumu arī ar iemesliem – "sāpes krūtīs", "kļūva slikti" un "elpošanas problēmas". Visplašāk izmantotais intravenozais medikaments bija *sol. Chlophazolin*, otrs biežāk izmantotais medikaments bija *sol. Magnesium Sulphate*. 696 gadījumos pacienti tika nogādāti kādā no ārstniecības iestādēm, tomēr 303 pacienti tika atstāti uz vietas vai paši atteikušies no hospitalizācijas.

Secinājumi. Neatliekami kupējamās hipertensīvās krīzes nav bieži sastopams komplikācijas veids primārās arteriālās hipertensijas gadījumos. Visbiežāk izmantotie medikamenti krīžu kupēšanā ir *sol. Chlophazolin* un *sol. Magnesium Sulphate*, kas norāda uz to efektivitāti un lietošanas izplatību neatliekamās medicīniskās palīdzības situācijās. Tomēr ir jāņem vērā, ka ievērojama pacientu daļa atteicās no hospitalizācijas. Lai pazeminātu hipertensīvās krīzes riskus sabiedrībā, nepieciešams izglītot pacientus par slimības pazīmēm un ārstēšanu un veicināt pacientu līdzestību arteriālās hipertensijas ārstēšanā.

SIEVIEŠU LĪDZESTĪBA KRŪTS VĒŽA PROFILAKSĒ

Paula Melānija Jukone^{1,2}, Linda Alondere²

¹ Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests, Rīga, Latvija

² Latvijas Universitātes Rīgas Medicīnas koledža, Rīga, Latvija

Ievads. Latvijā saslimstība ar krūts vēzi ieņem pirmo vietu starp visiem ļaundabīgiem audzējiem sievietēm un ir galvenais priekšlaicīgas nāves cēlonis sievietēm vecumā virs 35 gadiem. Aptuveni trešdaļa ļaundabīgo krūts audzēju tiek atklāti novēloti, t. i., slimības III–IV stadijā (Kā pasargāt sevi no krūts vēža ielaišanas, 2017). Neskatoties uz to, ka ir izveidota valsts apmaksāta programma un veidotas dažādas kampaņas, nav izdevies sasniegt mērķi, proti, lai krūts vēža skrīningu uzskatītu par mērķgrupu sasniegušu, atsaucībai ir jābūt vismaz 75%, taču Latvijā kopš 2009. gada lielākais apmeklējumu skaits bija 2017. gadā, t. i., 44% (Programmas rezultāti, 2023).

Darba mērķis: noskaidrot sieviešu līdzestību krūts vēža profilaksē.

Materiāli un metodes. Kvantitatīvā pētījuma metode, instruments – strukturēta anketa. Anketas jautājumi izstrādāti pēc *Breast Module of the Cancer Awareness Measure* (Breast-CAM) anketas. Pētījuma respondenti 148 pilngadīgas sievietes.

Rezultāti. Pētījuma jaunākā dalībiece ir 18 g. v., savukārt vecākā – 79 g. v., vidējais vecums – 38,5 gadi. Jautājot atzīmēt tās pazīmes, kuras liecina par krūts vēzi, 125 respondentes par krūts vēža pazīmi uzskata palpējamu sabiezējumu krūtī, 117 respondentes – palielinātus paduses limfmezglus, 98 – izmaiņas krūts izmērā vai krāsā, 95 – brūnganus vai asiņainus izdalījumus no krūtsgala. Mazākā atbilžu skaitā norādīts par krūtsgala pozīcijas maiņu ($n = 57$) un par krūts ādas vai krūtsgala apsārtumu, zvīņainumu vai niezi ($n = 51$). No 148 respondentēm 108 atzīmējušas, ka veic krūšu pašizmeklēšanu. Jautājumā “Cik bieži Jūs veicat krūšu pašizmeklēšanu?” secināts, ka 50 sievietes krūšu pašizmeklēšanu veic vismaz vienu reizi mēnesī, 20 atzinušas, ka to veic ļoti reti, 17 veic vismaz vienu reizi gadā, 12 – vismaz vienu reizi nedēļā. Atbildot uz jautājumu “Kad Jūs veicat krūšu pašizmeklēšanu?” 57 respondentes atzīmējušas, ka krūšu pašizmeklēšanu veic tad, kad atceras, 27 uzskata, ka dienai nav nozīmes, sešas respondentes uzskata, ka pašizmeklēšana jāveic menstruālā cikla sākumā. Jautājumā, kurā tika lūgts novērtēt, cik respondentes ir pārliecinātas, ka spētu pamanīt izmaiņas krūtīs, vidējais novērtējums ir 5,88 (vērtējuma skalā no 1 līdz 10). Analizējot atbildes uz jautājumu “Vai esat kādreiz bijusi pie ārsta stāstīt par izmaiņām, kuras esat pamanījusi krūtīs?” tika konstatēts, ka 47 respondentes ir bijušas pie ģimenes ārsta par izmaiņām krūtīs, no tām 19 respondentes nav veikušas nozīmēto mamogrāfiju. Pie izmaiņām krūtīs 99 respondentes ar ģimenes ārstu sazinātos pēc iespējas ātrāk, 26 sazinātos tuvāko dienu laikā, 11 – tuvāko nedēļu laikā, sešas – nesazinātos vispār. Par iemesliem, kuri varētu ietekmēt došanos pie ģimenes ārsta, respondentes norāda laika trūkumu ($n = 25$), bailes no iespējamās diagnozes ($n = 24$) un neuzticību ārstam ($n = 16$). Kopējās informētības noskaidrošanai tika lūgts atzīmēt to vecuma grupu, kurai ir paredzēts valsts apmaksāts krūts vēža skrīnings. Pareizo atbildi, t. i., sievietes vecumā no 50 līdz 68 gadiem, atzīmējušas tikai 37 respondentes.

Secinājumi

1. Respondentes zina tās krūts vēža pazīmes, par kurām visbiežāk tiek informētas gan pie ģimenes ārsta, gan sociālajos tīklos, taču vērojama neizpratne un nepareiza rīcība jautājumos par krūšu pašizmeklēšanu un tās regularitāti.
2. Respondentēm ir zems kopējās izpratnes līmenis par krūts vēža profilaksi, taču kopējais līdzestības rādītājs ir pietiekams.
3. Jāpilnveido komunikācija un informācijas aprīte starp ģimenes ārstu un sievietēm profilaktisko darbību jomā, t. sk., panākot lielāku atsaucību skrīninga izmeklējumu apmeklējumā.

Literatūra

1. Kā pasargāt sevi no krūts vēža ielaišanas. 2017. [Tiešsaiste]. Pieejams: https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/173417_kruts_vezis_print1.pdf [skatīts 21.02.2023.].
2. Programmas rezultāti. 2023. [Tiešsaiste]. Pieejams: <https://www.vmnvd.gov.lv/lv/programmas-rezultati> [skatīts 25.04.2023.].

JAUNIEŠU SAGATAVOŠANA PATSTĀVĪGAI DZĪVEI SOCIĀLĀS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS CENTRĀ

Daiga Krieviņa¹, Ina Vīksniņa²

¹ *Madonas novada Sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrs "OZOLI", Madonas novads, Latvija*

² *Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija*

Ievads. Jauniešu sagatavošana patstāvīgai dzīvei ir ļoti svarīga, it īpaši tiem jauniešiem, kuri dzīvo ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā. Sniegtie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi nodrošina jauniešiem atbalstu un resursus patstāvīgas dzīves sociālo prasmju attīstībā, lai jaunieši varētu veiksmīgi integrēties sabiedrībā un sasniegt savus dzīves mērķus. Patstāvīgas dzīves uzsākšana: process, kas tiek uzsākts, ārpusģimenes aprūpes iestādē dzīvojošam jauniešim sasniedzot vecumu, kurā tam vairs nav juridisku tiesību dzīvot aprūpes iestādē. Patstāvīgas dzīves uzsākšana ietver sagatavošanos tai, virzīšanos uz patstāvīgu dzīvi (pāreja un daļēja pastāvība) un periodu pēc tās uzsākšanas (Kentvels, 2017).

Lai arī ir jaunieši, kuriem patstāvīgas dzīves uzsākšana norit veiksmīgi, tomēr vairumam jauniešu patstāvīgas dzīves uzsākšana ir īpaši grūts un dažkārt izšķirošs posms viņa tālākā dzīves ceļa virzības noteikšanā. Tāpēc šajā laikā jauniešiem ir nepieciešams intensīvs un ļoti individuāls atbalsts, kas ietver ne tikai emocionālu un informatīvu atbalstu, bet arī ļoti praktisku palīdzību ceļā uz patstāvību. Tādējādi atbalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanā jauniešiem no ārpusģimenes aprūpes ir likumsakarīgs, neatņemams un obligāts noslēguma posms ārpusģimenes aprūpes kopējā sistēmā (Kultūras ministrija, Sabiedrības integrācijas fonds, SOS bērnu ciemati Latvijā, 2020).

Darba mērķis: izpētīt jauniešu sagatavošanu patstāvīgai dzīvei sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā.

Materiāli un metodes. Izvirzītā mērķa sasniegšanai, autore analizēja literatūras un informācijas avotus. Datu ieguvei, tika izmantota kvalitatīvā pētniecības metode, kas ietvēra pētījuma instrumenta – intervijas izveidi. Intervija tika aprobēta pilotpētījumā, intervējot 5 sociālā darba speciālistus. Uzdodot intervijas jautājumus, autore noskaidroja faktorus, kas veicina jauniešu sagatavošanu patstāvīgai dzīvei un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma pilnveides iespējas un speciālistu iesaisti.

Rezultāti. Analizējot intervijās iegūtās atbildes, autore secina, ka visi speciālisti atzīmēja profesionāļu savstarpējās sadarbības nepieciešamību, sniedzot sociālās rehabilitācijas pakalpojumus jauniešiem. Svarīgākais faktors jauniešu sagatavošanā, pēc respondentu domām ($n = 5$), ir individuāla pieeja katram jauniešim, ņemot vērā viņu personības īpatnības, intereses un vajadzības. Analizējot jautājumu par jauniešu brīvo laiku, gandrīz visi no respondentiem ($n = 4$) akcentēja, ka ir nepieciešams nodrošināt jauniešiem iespēju lietderīgi izmantot brīvo laiku. Nozīme ir jauniešu līdzdalībai sociālās rehabilitācijas procesā ($n = 5$), kas dod iespēju iegūt pozitīvu rezultātu.

Secinājumi. No iegūtās interviju analīzes var secināt, ka jauniešu sagatavošana patstāvīgai dzīvei ir sarežģīts un ilgstošs process. Sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanā darbā ar jauniešiem nozīmīga katra speciālista iesaiste, jauniešu motivācijai saturīga brīvā laika pavadīšanai un sociālo prasmju pilnveidošanai.

Literatūra

1. Kentvels, N. u. c. 2017. *Sagatavošana patstāvīgai dzīvei. Vadlīnijas*. 146 lpp.
2. Kultūras ministrija, Sabiedrības integrācijas fonds, SOS bērnu ciemati Latvijā, 2020. *Gala ziņojums un rekomendācijas par jauniešu no ārpusģimenes aprūpes sagatavošanu patstāvīgai dzīvei un atbalstu pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās*. Pieejams: <https://www.sosbernuciemati.lv/storage/15e099408e8ed5a12c05177a99a5ab91760dd460.pdf> [skatīts 28.10.2023.].

SELF-ASSESSMENT OF MASSAGE THERAPISTS' PHYSICAL FITNESS AND INFLUENCING FACTORS

Lāsma Kēsele, Laila Caune

Riga Medical College of the University of Latvia, Riga, Latvia

Introduction. In modern society, many people work at computers or in physically demanding jobs, which can negatively impact their health. Masseurs help people relax and regain a sense of well-being. To perform their work effectively and productively, a masseur needs to keep good physical fitness and regularly assess their health status. Keeping good physical condition involves regular physical activity, a healthy lifestyle and appropriate rest. Masseurs should monitor their level of physical fitness and take necessary measures to improve their health and perform their work effectively and safely.

Research aim. The aim of this work is to determine masseurs opinions on the importance of their physical fitness in the work of a masseur and the factors influencing it. The following tasks were set to do this research: to study and analyze scientific literature, develop interview questions and interview respondents (representatives of the profession), collect the obtained information, and draw appropriate conclusions. The following hypothesis was proposed: masseurs believe that physical fitness helps to perform massages more effectively and qualitatively.

Methodology. The chosen research method for the study was qualitative, and the research tool was semi-structured interviews by author of this work. The data obtained in the study were analyzed using qualitative data analysis. The study involved 15 masseurs working in Latvia – in private practices, health centers, medical institutions, as well as those working in spa complexes. Five of them were men and ten were women, in the age group from 23 to 58 years old, with an average age of 41 years. The data obtained in the study were analyzed using qualitative data analysis, with data processing utilizing audio recordings and software such as Google Docs and Microsoft Word 2016.

Results. Summarizing the results, it was concluded that masseurs improve their work abilities through physical activities. Six of them dedicate 2–3 hours to physical activities per day, while others spend 5–10 hours per week. Seven masseurs evaluate their physical fitness as good or above average, while five consider it average, however, the remaining three believe it to be below average or bad. Masseurs believe that all professionals in this field should have good physical fitness and recommend others to maintain themselves in good physical shape, work ergonomically correctly, and take care of their health.

Conclusions. Analyzing the responses provided by masseurs, the research hypothesis was confirmed – masseurs believe that physical fitness helps to perform massages more effectively and qualitatively. This topic could be further explored, where muscle strength tests are conducted for masseurs. It is also important to determine how many hours a masseur works per day and how much time is devoted to massage procedures, as it reflects the real workload and the effectiveness of the masseur's work. Part of this work, it would be significant to clarify the number of massages in relation to the duration of massages.

PIEAUGUŠO APDEGUMU TRAUMAS, TO BIEŽUMS UN PIELIETOTĀ TERAPIJA PREHOSPITALĀ ETAPĀ

Viesturs Ķerpe, Ineta Robiņa

Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledža, Rīga, Latvija

Ievads. 2021. gadā tika reģistrētas 216 traumas, kas tika iedalītas pēc SSK10 klasifikatora T20–T32 termisko un ķīmisko apdegumu grupās (SPKC, 2022). 433 pacienti vecumā no 18 gadiem ar termiskiem un ķīmiskiem apdegumiem ārstējušies stacionārā (SPKC, 2022). Katru gadu aptuveni 180 000 nāves gadījumu izraisa apdegumi (WHO, 2023). Tāpēc, lai nodrošinātu visefektīvāko terapiju, neraugoties uz skaidri norādītajiem algoritmiem, prehospitalajā terapijā jālieto metodes, kuras aptver arī pacienta hemodinamikas un vitālos rādītājus.

Darba mērķis. Pētījuma mērķis bija noskaidrot apdeguma traumas pieaugušajiem, to biežumu, veidu un pielietoto terapiju prehospitalajā etapā laika posmā no 2020. līdz 2022. gadam.

Materiāli un metodes. Pētījumā tika izmantota kvantitatīvā pētījuma metode – dokumentu analīze. Saņemts Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledžas Ētikas komisijas lēmums Nr. 31/1 “Par atļauju pētījuma instrumenta izmantošanai pētījumā”. Dati tika analizēti, izmantojot aprakstošo statistikas metodi. Pētījumā tika izmantoti 2521 Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta (NMPD) EMY programmas izsaukuma elektronisko karšu dati ($n = 2521$). Pētījums tika veikts laika posmā no 2023. gada 20. janvāra līdz 30. maijam.

Rezultāti. Apkopojot iegūtos datus, 2020. gadā tika reģistrētas 819 apdeguma traumas, 2021. gadā 796, bet 2022. gadā 906 traumas. Apdeguma traumas visbiežāk guvuši vīrieši (vidēji gadā 65,5%). Kopumā tika reģistrēti 30,7% augšējo un apakšējo ekstremitāšu apdegumi, 18,5% gadījumu bija galvas un kakla apdegumi. Alkohola lietošana vidēji bija konstatēta 35% gadījumos. Pēc apdeguma veida un plašuma būtisku pārsvaru ieņem tieši termiskie apdegumi, kas aptver mazāk par 10% ķermeņa virsmas. Šoka klīnikas terapijai un uzturošās šķidrums devas nodrošināšanai aplūkotajā periodā *sol. NaCl 0,9%* šķīdums un *sol. Ringer* šķīdums tika izmantoti 27,7–32,3% gadījumu. Tika veikts salīdzinoši neliels skaits endotraheālo intubāciju, kas piemērota dažādu pakāpju un ķermeņa platību apdegumu gadījumos.

Secinājumi. Apdegumu traumas pārsvarā gūst vīrieši, pie tam alkohola klātbūtne organismā konstatēta ap 35% gadījumu, kas nenoliedzami kalpo kā novēršams papildu riska faktors un nākotnē paver iespēju samazināt apdeguma traumu skaitu. Pārsvarā gūtās traumas ir nelielu platību termiski apdegumi, bet smagas traumas ar plašiem apdegumiem notikušas reti. Atšķirībā no citām ķermeņa platībām, mutes dobuma, rīkles, barības vada, kā arī citu, neprecizētu iekšējo orgānu apdegumu, tāpat kā acs un tās palīgorgānu apdegumu traumās, būtiski prevalē tieši ķīmiskie apdegumi. Visbiežāk izmantotie šķīdumi bijuši *sol. NaCl 0,9%* un *sol. Ringer*. Prehospitalajā etapā lietoti arī medikamenti, kuri nav iekļauti NMP apdegumu terapijas vadlīnijās un standarta NMP ekipējumā un apliecina ārstu-speciālistu rīcības profesionalitāti. Lai samazinātu apdegumu traumu skaitu, nepieciešams veikt profilakses pasākumus alkohola lietošanas mazināšanai. Prehospitalizācijas periodā apdegumu aprūpe un medikamentu lietošana notiek saskaņā ar Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta vadlīnijām.

Literatūra

1. Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC). 2022. Statistika. Pieejams: https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/Health__Saslimstiba_Slimibu_Izplatiba__Traumas_un_ievainojumi/TRAU090.%20Diagnozes.px/table/tableViewLayout2/
2. World Health Organization. 2023. *Burns*. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/burns>

ALKOHOLA REIBUMĀ IZRAISĪTO NEGADĪJUMU ANALĪZE

Anastasija Lagzdīņa^{1,2}, Linda Alondere²

¹ Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests, Rīga, Latvija

² Latvijas Universitātes Rīgas Medicīnas koledža, Rīga, Latvija

Ievads. Alkohola lietošana ietekmē auto vadīšanu, īpaši tā pārdozēšanas gadījumā. Latvijā kampaņas “Nebrauc reibumā. Dārgs prieks” laikā tika vērsta autovadītāju uzmanība par alkohola ietekmi uz maņu orgānu darbības un koordinācijas izmaiņām. Alkohola izraisīto nāves gadījumu īpatsvars vīriešu vidū ir 7,7% no visiem nāves gadījumiem pasaulē, salīdzinot ar 2,6 % no visiem nāves gadījumiem sievietes vidū. Kopējais alkohola patēriņš uz vienu iedzīvotāju 2016. gadā starp vīriešiem un sievietēm, visā pasaulē, bija vidēji 19,4 litri tīra alkohola vīriešiem un 7,0 litri sievietēm (Alcohol, 2022). Pasaules statistika liecina, ka cilvēkam, kas sēžas pie stūres alkohola reibumā, ir 17 reižu lielāks risks iet bojā ceļu satiksmes negadījumā. (Drošība uz ceļa, 2023).

Darba mērķis: veikt alkohola reibumā izraisīto negadījumu analīzi.

Materiāli un metodes. Kvalitatīvā, bibliometrijas metode. EBSCO datu bāzē ievadot atslēgas vārdus “braukšana reibumā/dzērumā” (*drunk driving*) un “autoavārija” (*car crash*) laika periodā no 2017. līdz 2022. gadam (ieskaitot), tika atrasti sešdesmit seši pilna teksta raksti dažādās valodās, no tiem angļu – deviņi.

Rezultāti. Pētījumā par autovadītājiem, kuri bija vadījuši transporta līdzekli alkohola reibumā, izvērtēts autovadītāju pašnovērtējums. Kopējais izlases lielums – 17 767 satiksmes dalībnieki no 17 Eiropas valstīm. Autovadītāji apstiprināja to, ka risks ciest autoavārijā palielinās, ja persona vada automašīnu nogurusi vai apreibinošu vielu izraisītā reibumā (Ziakopoulou, et al., 2021).

Citā pētījumā analizēta cilvēku spēja vadīt automašīnas alkohola un oksikodona ietekmē. Pētījumam tika izvēlēti veseli dalībnieki, kas pabeidza dubultmaskēto, placebo kontrolēto, randomizēto ambulatoro procedūru pētījumu. Dati analizēti par 10, t. i., 6 sievietēm, 4 vīriešiem, ar vidējo vecumu 28,5 ($\pm$ 0,3) gadi. Alkohols ievērojami samazināja pareizi izpildītās darbības automašīnas simulatorā – rezultāti liecināja par traucējumiem (lēnāku reakcijas laiku vai samazinātu precizitāti). Alkohols palielināja maksimālo pārrāvuma spēku (bremzēšanu) un ātruma standarta novirzi, un samazināja psihomotoro uzdevumu veikšanas asumus, savukārt 10 mg oksikodona radīja ietekmi uz dalībnieku uztveri par to, ka viņi ir spējīgi vadīt transportlīdzekli, veidojot nelielu pārliecības trūkumu, ka viņi varētu droši vadīt istu automašīnu (Babalonis, et al., 2021).

Analizēti arī dati par triecieniem, ko izraisa motociklistu saskarsme ar atvērtām automašīnas durvīm. Analizēti dati no Valsts satiksmes negadījumu datu kopas un Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta Taipei par 2010.–2015. gadu, lai prognozētu trīs veidu durvju sadursmju iespējamību. Kopumā iegūti un analizēti dati par 8237 motociklu un automašīnu durvju sadursmēm. Sadursme ar autovadītāja durvīm visbiežāk izraisa letalitāti salīdzinājumā ar sadursmi pret labā vai kreisā pasažiera durvīm (Chen, et al., 2018).

Zināms pētījums ar mērķi izvērtēt alkohola klātbūtni letālās autoavārijās Meksikā. Analizētajā pētījuma izlasē iekļauti dati par 1718 satiksmes negadījumā bojā gājušie auto- mašīnu pasažieriem un 80 656 autovadītājiem. Autoavārijās cietušo vidū augstāka alkohola koncentrācija tika konstatēta vīriešiem. Atšķirība starp vīriešiem un sievietēm bija lielāka negadījumos (attiecīgi 26,2% pret 9,43%). Secināts, ka alkohola lietošana palielina mirstības risku par 6,84 reizēm. Pētījuma autoru iegūtie dati liecina, ka automašīnu alkohola reibumā biežāk vada vīrieši, tomēr augstāks mirstības risks ir sieviešu vidū. Pārsvārā alkohola reibumā automašīnu vada vīriešu dzimtas pārstāvji. 19,5% autoavārijas nebūtu notikušas, ja autovadītājs nebūtu bijis alkohola reibumā, pie tam 30–49 g. v. bija izteiktākā vecuma grupa, kura lietojusi alkoholu un cietusi letālā autoavārijā (Santoyo-Castillo, et al., 2018).

Secinājumi

1. Alkohola un apreibinošo vielu lietošana, pat ļoti mazās devās, ietekmē autovadītāju koncentrēšanās un reaģēšanas spējas.
2. Koncentrēšanās un reaģēšanas spējas var tikt pilnveidotas autovadītāja pieredzes laikā, taču tas neparedz faktu, ka drīkst lietot vielas, kas to var ietekmēt.
3. Jāturpina veidot informatīvās kampaņas par vispārējā noguruma, alkohola un apreibinošo vielu ietekmi uz autovadītāju koncentrēšanās un reaģēšanas spējam.

Literatūra

1. World Health Organization. 2022. *Alcohol* [online]. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol> [viewed 04.03.2023].
2. Drošība uz ceļa [tiešsaiste]. 2023. Pieejams: <https://www.atbildigi.lv/drosiba-uz-cela/> [skatīts 11.03.2023.].
3. Ziakopoulou, A., Theofilatos, A., Laiou, A., et al. 2021. Examining the relationship between impaired driving and past crash involvement in Europe: Insights from the ESRA study. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 28(3), 376–386. [Viewed 15.05.2023].
4. Babalonis, S., Coe, A. M., Nuzzo, A. P., et al. 2021. Acute administration of oxycodone, alcohol, and their combination on simulated driving—preliminary outcomes in healthy adults. *Psychopharmacology*, 238, 539–549. [Viewed 20.05.2023].
5. Chen, P.-L., Wang, M.-H., Linkov, V., Pai, C.-W. (2018). Motorcycle door crashes: An evaluation of crash characteristics in Taipei City, Taiwan. *PLoS ONE*, 13(12), e0208016. [Viewed 18.05.2023].
6. Santoyo-Castillo, D., Pérez-Núñez, R., Borges, G., Híjar, M. (2018). Estimating the drink driving attributable fraction of road traffic deaths in Mexico. *Addiction*, 113, 828–835. [Viewed 31.05.2023].

STUDĒJOŠO VIEDOKLIS PAR D VITAMĪNA UZTURA BAGĀTINĀTĀJU LIETOŠANU

Alise Maslobojeva, Jolanta Pupure

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Pēdējos gados būtiski pieaudzis izmeklējumu skaits pasaulē, nosakot D vitamīna līmeni. Tajā pašā laikā D vitamīna deficīta definīcija un bioloģiskā nozīme joprojām tiek diskutēta pētnieku vidū. Nesena pētījuma dati liecina, ka joprojām pastāv liela D vitamīna deficīta izplatība gan vispārējā populācijā, gan riska grupās, piemēram, pacientiem ar muskuļu un skeleta sistēmas slimībām, pacientiem ar aptaukošanos un vēža pacientiem (Pludowski, 2023; Pludowski et al., 2023). D vitamīns ir arī hormons, kura trūkums nelabvēlīgi ietekmē vairākas organisma funkcijas. D vitamīns piedalās imūnsistēmas darbības nodrošināšanā, ietekmē kaulu un psihoemocionālo veselību, kā arī regulē vairogdziedzera darbību. Latvijas apstākļos D vitamīnu ar sauli un pārtiku nav iespējams uzņemt pietiekamā daudzumā, tāpēc tas ir jāuzņem papildus, īpaši svarīgi tas ir vīrusu saslimšanu profilaksei. D vitamīna trūkums Latvijā nav atkarīgs no dzimuma, vecuma un gadalaika, taču katram nepieciešams laboratoriski noskaidrot savu D vitamīna līmeni, lai, konsultējoties ar ārstu, noskaidrotu nepieciešamo devu (SPKC, 2022).

Pētījuma mērķis: noskaidrot studējošo viedokli par D vitamīna uztura bagātinātāju lietošanu.

Materiāli un metodes. Pētījumā tika veikta literatūras analīze par D vitamīna lomu cilvēka organismā, tā trūkumu un trūkuma sekām, hipervitaminozi un profilaktiskiem, ārstnieciskiem veidiem D vitamīna uzņemšanai. Pētījuma bāze: Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža. Pētījuma respondenti ir koledžas studējošie. Pētījuma autore izstrādāja aptauju ar 23 strukturētiem jautājumiem. Pētījuma dati tika apstrādāti *Microsoft Excel* programmā.

Rezultāti. Aptaujā piedalījās 168 respondenti, no kuriem 80,4% ($n = 135$) atzina, ka apzinās D vitamīna nozīmi un ietekmi uz veselību, taču 18,5% ($n = 31$) uzskata, ka viņu zināšanas ir nepilnīgas. Lielākā daļa respondentu ($n = 144$, 85,7%) atbildēja, ka lieto uztura bagātinātājus, kas satur D vitamīnu un 123 (73,2%) lieto uztura bagātinātājus, kas satur D3 vitamīnu. Otra biežākā izvēle uztura bagātinātāju lietošanai, kas satur D vitamīnu, ir multivitamīni (12,5%, $n = 21$). Iecienītākā uztura bagātinātāju forma, kuru izvēlas studenti, ir kapsulas (46,4%, $n = 78$), savukārt deva ir 400 SV (25,6%, 43). 36,9% ($n = 62$) atklāj, ka lieto D vitamīna saturošus uztura bagātinātājus visu gadu, taču tikai 28% ($n = 47$) līdz tiek nodotas atkārtotas asins analīzes. 50% ($n = 84$) respondentu nepārlicinās par sava D vitamīna līmeņa noturību lietojot uztura bagātinātājus. 79,8% ($n = 134$) atklāj, ka pieejamā informācija par D vitamīna lietošanu papildus ir pietiekama sabiedrības izglītošanai, bet 20,2% ($n = 34$) uzskata, ka tā ir nepietiekama. Gandrīz visi (97,6%, $n = 164$) respondenti zina, kādi ir dabīgie avoti no kuriem iegūt D vitamīnu. Taču D vitamīna hipovitaminoze ir bijusi diagnosticēta 52,4% ($n = 88$) respondentiem un to biežākās sūdzības, kas norādīja uz D vitamīna trūkumu bija nogurums, novājināta imunitāte, grūtības iemigt, muskuļu vājums, depresija vai nomākts garastāvoklis. D vitamīna hipovitaminozes ārstēšanai tika izmantots D3 vitamīns un visbiežāk izvēlēta

uztura bagātinātāju deva 4000 SV. No visiem respondentiem 1,8% ($n = 3$) norādīja, ka viņiem bija diagnosticēta D vitamīna hipervitaminoze.

Secinājumi. Lai gan lielākā daļa studējošo atzīst, ka ir informēti par D vitamīna ietekmi uz veselību un papildu uzņemšanas nepieciešamību, vairāk nekā puse norāda, ka viņiem bijusi konstatēta D vitamīna hipovitaminoze. Kā labākie ieteikumi no studējošo puses tiek minēti izglītošana par D vitamīna nozīmi jau skolās, veselības mācība kā mācību priekšmets, informācijas ievietošana sociālajos tīklos rakstu un videoformātā, kas piesaistītu uzmanību.

Literatūra

1. Pludowski, P. 2023. Supplementing Vitamin D in Different Patient Groups to Reduce Deficiency. *Nutrients*, 15(17), 3725. <https://doi.org/10.3390/nu15173725>.
2. Pludowski, P., Kos-Kudła, B., Walczak, M., et al. 2023. Guidelines for Preventing and Treating Vitamin D Deficiency: A 2023 Update in Poland. *Nutrients*, 15, 695. <https://doi.org/10.3390/nu15030695>.
3. SPKC. 2022. <https://www.spkc.gov.lv/lv/media/17531/download?attachment> [skatīts 04.03.2024.].

ATTĒLU KVALITĀTES KRITĒRIJI VEICOT APAKŠSTILBA RENTGENOGRĀFIJU TRAUMAS GADĪJUMĀ

Dārta Laura Petkune¹, Ilze Miklasēvica², Elīta Rutka³

¹ Rīgas 2. slimnīca, Rīga, Latvija

² Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca, Rīga, Latvija

³ Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Apakšstilba kaulu lūzumi ir visbiežāk sastopamie garo kaulu lūzumi, pēdējo 3 gadu laikā reģistrēto apakšstilba kaulu lūzumu skaits Latvijā ir palielinājies (Veselības statistikas datubāze). Apakšstilba traumatisms ir sastopams jebkurā vecuma periodā, traumas risku palielina mūsdienu straujais dzīves ritms, tādēļ dažāda rakstura sadzīves, sporta un nelaimes gadījumu skaits turpina pieaugt. Traumu spektrs svārstās no sasitumiem, izmežģījumiem un lūzumiem bez dislokācijas, kurus var ārstēt ar ģipša pārsēju vai ortopēdisko šinu, līdz sarežģītiem lūzumiem ar smagiem mīksto audu bojājumiem, kam nepieciešama sarežģīta ķirurģiska rekonstrukcija vai pat amputācija. Rentgenogrāfija ir apakšstilba traumu diagnostikas pamatmetode. Lūzuma izslēgšanai un diagnostikai radiologa asistentiem ir īpaši svarīgi ievērot apakšstilba rentgenogrāfijas projekcijas attēlu kvalitātes kritēriju izpildes precizitāti, jo nepareizi veikta projekcija var simulēt lūzumu vai to nesaskatīt.

Darba mērķis. Noskaidrot, apakšstilba rentgenogrammas attēlu kvalitātes kritēriju izpildi praksē, pacientiem traumas gadījumā.

Pētījuma materiāli un metode. Pētījums veikts vienā no Latvijas slimnīcām, kas specializējas traumatoloģijā. Izmantota kvalitatīvā un kvantitatīvā pētījuma metode, retrospektīvi kopā tika analizēti 100 apakšstilba rentgenattēli – 50 taisnajās (AP) projekcijās un 50 sānu (LL) projekcijās pacientiem ar apakšstilba traumas diagnozi – S82. Pētījumā izmantota darba autora izveidota attēlu kvalitātes kritēriju tabula.

Rezultāti. Pētījums atklāja, ka taisnajās projekcijas attēlos 36% gadījumu un sānu projekcijās 56% gadījumu grūtības radiologa asistentiem sagādāja lielā un mazā lielakaula iekļaušana rentgenogrammā visā garumā, tas ir saistīts ar attēla uztvērēja izmēru, kas ir mazāks nekā pieauguša cilvēka apakšstilba garums. Viens no vissliktāk izpildītajiem attēlu kvalitātes kritērijiem ir svešķermeņu artefaktu neesamība rentgenogrammās, 42% taisno projekciju un 36% sānu projekciju rentgenogrammās bija redzams imobilizācijas līdzeklis – šina, kuru radiologa asistents bez ārsta atļaujas nedrīkst noņemt. Precīza pacienta pozicionēšana netika veikta 40% gadījumu taisnajās projekciju rentgenogrammās un 36% sānu rentgenogrammās. Tas ir saistīts ar pacienta mobilitātes spējām un imobilizācijas līdzekļu lietošanu.

Secinājumi

1. Izvērtējot pētījuma rezultātus, var secināt, ka radiologa asistentiem ir bijušas grūtības izpildīt attēla kvalitātes kritērijus, veicot apakšstilbu rentgenogrāfiju traumu pacientiem.
2. Radiologa asistentam grūtības sagādāja precīza pacienta pozicionēšana, visbiežākais iemesls tam ir imobilizācijas līdzekļa izmantošana, kas būtiski samazina pacienta spēju ieņemt nepieciešamo pozīciju un kājas rotāciju, kas turpretim ierobežo precīzu attēlu interpretāciju.
3. Traumas pacientiem apakšstilba izmeklējums visbiežāk tiek veikts ar imobilizācijas līdzekli, kas apgrūtina apģērba novilkšanu un atbrīvošanos no papildu artefaktiem, ietekmējot attēla kvalitāti un lūzumu precīzu diagnostiku.

DZIMUMU APSTIPRINOŠAS HORMONTERAPIJAS IETEKME UZ TRANSPERSONU KARDIOVASKULĀRO SISTĒMU

Dana Pogrebņaka, Soneta Grosberga-Merca

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Pēdējo gadu laikā strauji pieaug to cilvēku skaits, kas identificē sevi kā transpersonas. Rezultātā ievērojami palielinājies to personu skaits, kuras saņem dzimumu apstiprinošu hormonterapiju, lai saskaņotu savas dabiskās dzimuma pazīmes ar viņu iekšējo dzimuma identitāti. Neskatoties uz šīm iespējamām priekšrocībām, jaunākie pētījumi liecina, ka dzimumu apstiprinoša hormonu terapija var palielināt sirds un asinsvadu slimību risku, taču pētījumu trūkuma dēļ mehānismi, kas ir šo paaugstināto risku pamatā, ir slikti izprotami. Rezultātā nepieciešamība pēc pētījumiem par kardiovaskulārās sistēmas veselību transpersonu indivīdiem ir atzīta par kritisku jomu turpmākajiem pētījumiem (Murphy, et al., 2023).

Darba mērķis: noskaidrot dzimumu apstiprinošās hormonterapijas ietekmi transpersonu kardiovaskulārās sistēmas veselības risku attīstībā.

Materiāli un metodes. Pētījumā izmantota kvalitatīvā pētījuma metode – retrospektīvu pētījumu metaanalīze. Datu atlasei tika izmantoti pētījumi no datu bāzēm: *PubMed Central, ScienceDirect, Springer Link*. Pētījumi tika atlasīti pēc sekojošiem atslēgvārdiem: *transgender, cardiovascular system, hormone-affirming therapy* par laika posmu no 2019. gada līdz 2024. gadam. Pētījumu galvenais atlases faktors bijis kohortas, kas aptvēra konkrētu transdzimuma indivīdu skaitu, kā rezultātā tika pētītas dzimumu apstiprinošās hormonterapijas ietekme uz šo personu kardiovaskulārās sistēmas veselības izmaiņām.

Rezultāti. Pētījuma rezultātā tika konstatēts, ka feminizējošā hormonterapija var negatīvi ietekmēt asins koagulāciju, kā rezultātā transdzimuma sievietēm ir lielāka nosliece uz trombembolijas attīstīšanās risku. Papildus tam, ir konstatēts, ka transsievietēm ir lielāka iespējamība miokarda infarkta attīstībā, lai gan arī transvīrieši ir paaugstināta riska grupā. Ir konstatētas arī labvēlīgas izmaiņas transsieviešu vidū – uzlabota lipidogramma. Papildus tam, tika izskaidrota arī transsieviešu nosliece uz hipertensijas attīstību – tā sasaistāma ar endogēnā testosterona līmeni asinīs, kurš riska gadījumā, diezgan veiksmīgi tiek apkarots ar feminizējošās terapijas palīdzību, kas nozīmē, ka feminizējošai terapijai nav saistības ar hipertensijas attīstīšanos transdzimuma sievietēm. Pretēja situācija novērojama transvīriešu vidū – tiek novērota būtiska lipīdu profila pasliktināšanās. Pētījuma rezultātā tika aplūkots arī kāds jaunatklājums – transpersonām ir paaugstināts risks atrioventrikulārās blokādes attīstībā. Lai arī konstatētais risks ir bijis diezgan zems, šī sfēra noteikti prasa turpmāku situācijas izpēti. Papildus visam minētajam, pētījuma ietvaros tika aplūkota arī II tipa cukura diabēta attīstība transpersonām, kā rezultātā konstatēts, ka hormonterapijas ietekme attiecībā uz konkrēto saslimšanu ir neitrāla – novirzes no normas nav identificētas.

Secinājumi. Kopumā ir pierādīts, ka transpersonām ir nosliece uz kardiovaskulārās sistēmas saslimšanām, tomēr lielākā daļa publicēto pētījumu ir balstīti uz nelielām izlasēm, īsu novērošanas ilgumu un stabili salīdzinošo grupu trūkumu. Papildus tam, reālai situācijas

novērtēšanai būtu jāveic pētījumi, kuros tiek izslēgti tādi ietekmējošie faktori kā sociālais stress, smēķēšana, alkohola lietošana, ģimenes anamnēzes gadījumi, blakus slimības u.c., kas arī var būt kardiovaskulārās sistēmas slimību cēloņi.

Literatūra

1. Murphy, C. N., et al. 2023. Cardiovascular disease in transgender individuals. *Atherosclerosis*, 384. ScienceDirect. <https://doi.org/10.1016/j.atherosclerosis.2023.117282> [viewed 01.02.2024.].

NMPD DARBINIEKU TAKTIKA NMP SNIEGŠANĀ PREHOSPITALIZĀCIJAS ETAPĀ PĒC PIEAUGUŠO SLĪKŠANAS

Sanita Rižanova, Inta Miķele

Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledža, Rīga, Latvija

Ievads. Pēc PVO datiem, 2019. gadā visā pasaulē noslikšana izraisīja 236 000 nāves gadījumu, Eiropas reģionā – 19 444 cilvēku nāvi. Pētījumi atklāja lielu atšķirību noslikšanas biežumā, kas svārstās no 6,7 uz 100 000 cilvēkiem Latvijā līdz zemākajam līmenim 0,3 uz 100 000 cilvēkiem Islandē un Luksemburgā (WHO, 2023). Pēc SPKC Veselības statistikas datubāzēs publicētajiem statistikas datiem, Latvijā 2018. gadā tika reģistrēti 118 pieaugušo noslikšanas gadījumi; jāatzīmē, ka katrs otrais no noslikušajiem ir bijis alkohola reibumā (SPKC, 2019).

Darba mērķis. Pētījuma mērķis bija noskaidrot Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta (NMPD) darbinieku pielietoto taktiku neatliekamās palīdzības sniegšanā prehospitalizācijas etapā pēc pieaugušo sliksšanas.

Materiāli un metodes. Pētījums veikts, pielietojot kvantitatīvo pētniecības metodi – dokumentu analīzi. Saņemts Latvijas Universitātes Rīgas 1. medicīnas koledžas Ētikas komisijas lēmums Nr. 31/2 “Par atļauju pētījuma instrumenta izmantošanai pētījumā”. Pētījumam tika atlasīti dati ($n = 925$ EIK) no NMPD EIK laika periodā no 01.01.2019. līdz 31.12.2022. Dati tika analizēti, pielietojot aprakstošās statistikas metodes. Pētījums tika veikts laika periodā no 01.12.2022. līdz 31.05.2023.

Rezultāti. Noteiktajā laika posmā neatliekamā medicīniskā palīdzība tika sniegta 543 vīriešiem un 193 sievietēm. Visbiežāk tika piemērota elektrokardiogrāfija – 343 gadījumos, pulsoksimetrija – 292, cita veida manipulācijas – 257. Visbiežāk ievadītais medikaments bija medicīniskais skābeklis – 84 gadījumos un *sol. NaCl* šķīdums 9mg/ml infūziju veidā – 83 gadījumos. Visbiežāk medikamentus ievada i/v bolusā – 169 pacientiem vai/un infūziju veidā – 149 pacientiem. Glāzgovas komas skala (GKS) izmantota 258 pacientiem, uzsāktas 56 krūšu kurvja kompresijas un veiktas 37 trahejas intubācijas. Tika veiktas 49 plaušu mākslīgās ventilācijas (PMV) bez aparāta, 24 PMV ar aparātu, 6 neinvazīvas PMV. 32 gadījumos uzsākti reanimācijas pasākumi pēc sirds apstāšanās. NMP darbinieki konstatēja 165 bioloģiskās nāves.

Secinājumi. Neatliekamās palīdzības sniegšanā pēc pieaugušo sliksšanas NMPD darbinieki Latvijā bieži pielieto elektrokardiogrāfiju, pulsoksimetriju un dažādas manipulācijas. Biežāk izmantotie medikamenti ir medicīniskais skābeklis un *sol. NaCl 0,9%* šķīdums. Lielākā daļa medikamentu tiek ievadīti intravenozā bolusa vai infūzijas veidā. Krūšu kurvja kompresijas, trahejas intubācija un reanimācijas pasākumi ir bieži veikta neatliekamās palīdzības daļa. NMPD darbinieki konstatē arī bioloģisko nāvi, kas norāda uz nopietnu slimību vai traumu sekām pēc sliksšanas gadījumiem. Lai samazinātu sliksšanas riskus, ieteicams veikt profilakses pasākumus par sliksšanas riskiem, īpaši alkohola reibumā, atrodoties pie ūdens un virs tā.

Literatūra

1. Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC). 2019. Statistika. Pieejams: https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/Health__Veselibas%20aprupe__NeatliekamaMediciniskaPalidziba/?tablelist=true/
2. World Health Organization. 2023. *Drowning*. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drowning>

SABIEDRĪBAS VIEDOKLIS PAR ORGĀNU ZIEDOŠANU PĒC SMADZEŅU NĀVES

Olga Savelļeva¹, Dagnija Gulbe^{1,2}

¹ Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

² Latvijas Universitāte, Rīga, Latvija

Ievads. Kā nosaka MK 29.01.2013. noteikumi Nr. 70 “Noteikumi par cilvēka orgānu izmantošanu medicīnā, kā arī cilvēka orgānu un miruša cilvēka ķermeņa izmantošanu medicīnas studijām”, orgānu izmantošanas atļauja ir dokuments, kas apliecina ārstniecības iestādes prasības un tiesības. Savukārt orgānu donors ir persona, kas ziedo vienu vai vairākus orgānus transplantācijai [1].

Atsaucoties uz Latvijas Veselības ministrijas 11.02.2022. aktualitātēm no 2021. gada 1. februāra pastāv iespēja izteikt gribu attiecībā uz sava ķermeņa un orgānu izmantošanu pēc nāves, izdarot attiecīgu ierakstu e-veselības sistēmā [2]. Ja iedzīvotājam nav piekļuves rīka, lai pieslēgtos E-veselības sistēmai (internetbankas piekļuves dati, e-paraksts vai cits), par savu gribu ir jāinformē tuvinieki. Savukārt, ja iedzīvotājam nav datora un interneta, iespējams vērsties kādā no valsts un pašvaldību vienotajiem klientu apkalpošanas centriem, lai pieslēgtos E-veselībai un paustu savu gribu.

Analizējot informatīvo izdevumu “Newsletter transplant”, kurā tiek atspoguļota statistiska informācija par ziedošanas un transplantācijas aktivitātēm ir redzams, ka 2021. gadā Latvijā recipientu skaits ir lielāks nekā veikto transplantāciju skaits, tātad orgānu donoru skaits nav pietiekams, lai gaidīšanas rindā, katrs recipiens saņemtu nefunkcionējošo orgānu [3].

Darba mērķis: noskaidrot sabiedrības viedokli par orgānu ziedošanu pēc smadzeņu nāves.

Materiāli un metodes. Pētījuma veikšanai tika izmantota kvantitatīvā pētīšanas metode. Pirms autores izstrādātās anketas izplatīšanas tika veikta aprobācija dažādu vecuma grupu iedzīvotāju vidū. Visi jautājumi bija saprotami un skaidri, tika uzsākts pētījums. Pētījumam respondenti tika uzrunāti izmantojot tīmekļa vietni *visidati.lv*. Anonīmā anketa ar 17 jautājumiem tika publicēta 20.02.2023. un noslēgta 19.03.2023. Aptaujā varēja piedalīties iedzīvotāji vecumā no 18 gadiem visi ieinteresētie neatkarīgi no viņu dzimuma, izglītības līmeņa, nodarbošanās un dzīves vietas. Tika veikta iegūto datu apkopošana un analīze. Rezultātu apstrāde tika veikta ar *Microsoft Excel* 2021. gada versiju. Iegūtie dati atspoguļoti absolūtos skaitļos un procentos. Pētījumā tika analizēti 300 (100%) anketu rezultāti, no anketētajiem 84% ($n = 252$) ir sievietes un 16% ($n = 48$) ir vīrieši. Visaktīvākie respondenti bija vecuma grupā no 31 līdz 40 gadiem 52% ($n = 157$). Savukārt vismazākais respondentu skaits bija vecuma grupā no 61 un vairāk gadiem, 5% ($n = 14$). 41% ($n = 124$) respondentu no kopēja respondentu skaita dzīvo Vidzemē, 26% ($n = 78$) Latgalē, 18% ($n = 54$) Zemgalē. Vismazākā aktivitāte bija Kurzemes reģionā 15% ($n = 44$).

Rezultāti. 77% ($n = 231$) respondenti pārzina terminu “smadzeņu nāve”. Vislabāk smadzeņu nāves terminu pārzin respondentes vecuma grupā no 31 līdz 40 gadiem. Pilnīgi informēti par orgānu donoriem pēc smadzeņu nāves ir 14% ($n = 44$) respondentu. 54% ($n = 160$) ir dzirdējuši par orgānu donoriem pēc smadzeņu nāves, bet norāda, ka nav pietiekami informēti

šajā jautājumā. Savukārt 32% ($n = 96$) respondenti ar šādu informāciju nav sastapušies vispār. Atbildot par iespēju glābt cita cilvēka dzīvību, kļūstot par orgānu donoru pēc smadzeņu nāves, apstiprinoši ir atbildējuši 64% ($n = 193$) un noliedzoši 36% ($n = 107$) respondenti. Atbildot par tiesībām izteikt gribu attiecībā uz sava ķermeņa un orgānu izmantošanu pēc smadzeņu nāves, apstiprinošo atbildi ir snieguši 23% ($n = 69$) respondentu. Savukārt ir informēti šajā jautājumā, bet nezina, kāda veidā to var izdarīt, 37% ($n = 111$) respondentu. Lielāka daļa respondentu – 40% ($n = 120$) norāda, ka vispār nav informēti par tādām tiesībām. Lielāka daļa respondentu 57% ($n = 169$) ir atbildējuši, ka gribētu glābt cita cilvēka dzīvību pēc savas nāves. Nekad par to nav domājuši 37% ($n = 112$) respondentu, un 6% ($n = 19$) kategoriski negribētu glābt nevienu pēc savas nāves. Potenciālais donoru procents no aptaujātiem respondentiem ir ļoti zems, tie ir tikai 10% ($n = 31$). Savukārt 39% ($n = 116$) vismaz reizi dzīvē ir apdomājuši iespēju kļūt par donoru, bet vai nu informācijas trūkums, vai bailes no tiesību pārkāpumiem, kā parāda atbildes, ir apturējušas viņus no šī soļa. Lielāka daļa 51% ($n = 153$) respondentu nekad nav domājuši par iespēju kļūt par orgānu donoriem.

Secinājumi

1. Lielāka sabiedrības daļa pārzina smadzeņu nāves būtību, tomēr, pēc respondentu viedokļa, viņi nav pietiekami informēti par orgānu ziedošanu pēc smadzeņu nāves un savām tiesībām dzīves laikā izteikt gribu attiecībā uz sava ķermeņa un orgānu izmantošanu pēc nāves.
2. Sabiedrība domā ne tikai par savu, bet arī par citu iedzīvotāju veselību un dzīvību, lielākā daļa respondentu vēlētos glābt citu cilvēku dzīvības pēc savas nāves.
3. Tikai 10% ($n = 31$) no 300 respondentiem ir potenciālie orgānu donori, kuriem dzīves laikā ir parakstīta piekrišana, pārējie ir apsvēruši domu būt vai nebūt par orgānu donoriem.

Literatūra

1. Noteikumi par cilvēka orgānu izmantošanu medicīnā, kā arī cilvēka orgānu un miruša cilvēka ķermeņa izmantošanu medicīnas studijām: Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 70 (pieņemti 29.01.2013.). *Latvijas Vēstnesis*, 32 (14.02.2013.).
2. LV Veselības ministrija. 2022. E-veselības sistēmā var veikt atzīmi par orgānu ziedošanu pēc nāves. Latvijas Veselības ministrijas aktualitātes. Pieejams: <https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/e-veselibas-sistema-var-veikt-atzimi-par-organu-ziedosanu-pec-naves> [skatīts 20.11.2022.].
3. Dominguez-Gil, B. (ed.). 2022. *Newsletter transplant*. Available: http://www.ont.es/publicaciones/Documents/NEWSLETTER%20TRANSPLANT%202022_baja_def.pdf [viewed 02.12.2022].

C1–C7 RENTGENOGRĀFIJA PACIENTIEM AR VESTIBULĀRĀS SISTĒMAS TRAUCĒJUMIEM

Jana Stankeviča¹, Elita Rutka²

¹ *Daugavpils Reģionālā slimnīca, Daugavpils, Latvija*

² *Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija*

Ievads. Pacienta funkcionālo stāvokli, darba spējas un kopumā dzīves kvalitāti ietekmē sāpes, tajā skaitā – mugurā. Muguras kakla daļas sāpes kādā dzīves periodā pieredz 22–70 % cilvēku. Sāpju fizikālie, psihosociālie un sociālekonomiskie aspekti un efekti ir nepietiekoši novērtēti, un kakla daļas sāpes ir ceturtais biežākais iemesls darbnespējai (Purlice, Mitule, 2019).

Sāpes ir kompleksa veselības problēma, kas ietekmē katra iedzīvotāja dzīves kvalitāti, darbības un rada diskomfortu mājās un darbā (Latvijas oficiālās statistikas sistēma, 2021).

Latvijā veiktā pētījumā, kurš tika realizēts laika posmā no 2016. gada līdz 2017. gadam ar mērķi noskaidrot vestibulāro traucējumu prevalenci Latvijas sabiedrībā, rezultāti liecina, ka no 793 pacientiem sūdzības par reiboni bija konstatētas 73,1% sievietēm ($n = 580$), un 26,9% vīriešiem ($n = 213$). 52,0% no visiem pacientiem sūdzējās ārstam par reiboni atkārtoti (Gūtmāne, Kalniņa, 2017).

Liela nozīme kakla skriemeļu C1–C7 rentgenogrāfijā ir pareiza un precīza pacienta pozicionēšana, lai noteiktu audu radītus interpretācijas artefaktus, kā arī labi izvērtētu kaulu un locītavu strukturālas pārmaiņas. Īpaši svarīgi ievērot projekcijas precizitāti, veicot kakla skriemeļu rentgenogrāfiju pacientiem vestibulāras sistēmas traucējumu gadījumā, jo nepareizi veikta projekcija var simulēt kaulu un locītavu struktūras izmaiņas (Bontrager, Lampignano, 2014).

Darba mērķis: noskaidrot kakla skriemeļu C1–C7 rentgenogrāfijas principus pacientiem ar vestibulāras sistēmas traucējumiem.

Materiāli un metodes. Kvalitatīvā pētījuma metode – izvērtējot mugurkaula kakla skriemeļu rentgenogrāfijas 30 attēlus C1–C7 taisnā AP (*Anterior-Posterior*) un sānu LL (*Lateral-Lateral*) projekcijās, vienlaicīgi, analizējot radiologa asistenta pozicionēšanas tehniskos parametrus, 30 dažādiem pacientiem AP projekcijā un LL projekcijās. Kvantitatīvā pētījuma metode – iegūstot skaitlisku rentgenogrammu informāciju par kakla skriemeļu C1–C7 rentgenogrāfiju pacientiem ar vestibulāras sistēmas traucējumiem.

Rezultāti. Pastāv grūtības veikt precīzu izmeklējumu gan AP taisnajā, gan LL sānu projekcijā, līdz ar to ir svarīgi novērtēt pacienta klinisko situāciju un iespēju sadarboties izmeklējuma laikā. Pozicionēšanas kritēriju ievērošana kakla skriemeļu rentgenogrāfijā sagādā grūtības, AP projekcijā no 10 kritērijiem netika ievēroti 6 kritēriji, bet LL projekcijā no 10 projekcijas kritērijiem – 7 kritēriji. No 8 attēla kvalitātes kritērijiem AP projekcijā nav ievēroti 6 attēlu kvalitātes kritēriji, bet LL projekcijā no 11 kritērijiem nav ievēroti 9 attēla kvalitātes kritēriji.

Secinājumi. Kakla skriemeļu rentgenogrāfijā pacientiem ar vestibulāras sistēmas traucējumiem projekcijas kritēriju ievērošana ir cieši saistīta ar attēla kvalitātes kritēriju atbilstību, jo precīzāk ir ievēroti projekcijas kritēriji, jo attēls būs kvalitatīvāks un labāk izvērtējams. Pozicionējot pacientu, radiologa asistentam precīzi jāievēro pacienta anatomisko plakņu (sagitālās

un koronārās plaknes) novietojums pret detektoru, izmeklējamās vietas (C3-4 starpskriemeļu spraugas) novietojums starojuma lauka centrā, fokusa detektora attālums, palīglīdzekļu pielietojums.

Literatūra

1. Bontrager, K. L., Lampignano, J. P. 2014. *Textbook of Radiographic Positioning and Related Anatomy*, 7. Mosby Elsevier, pp. 298–308.
2. Gūtmane, E., Kalniņa, Z., Karelis, G. 2017. Reibonis klīniskajā praksē, vestibulāro traucējumu prevalence Latvijā un terapijas taktika. *Latvijas Ārsts*, 20.–27. lpp.
3. Latvijas oficiālā statistika, 2021. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/soc-aizsardziba-veseliba/veselibas-pasvertejums/preses-relizes/7022-iedzivotaju> [skatīts 04.01.2023.].
4. Purlīce, D., Mitule, B. 2019. Sāpes muguras kakla daļā. *Doctus*, 19.–23. lpp.

NODARBĪBU MATERIĀLU KRĀTUVE KĀ RESURSS SOCIĀLAJĀ REHABILITĀCIJĀ

Inga Stradiņa^{1,2}, Dace Erkena²

¹ *LELB Diakonijas centra kopienas centra "Baltā ūdensroze" filiāle – dienas aprūpes centrs "Veseta", Jaunkalsnava, Kalsnavas pagasts, Madonas novads, Latvija*

² *Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija*

Ievads. Sociālā rehabilitācija ir process ar mērķi apgūt vai atjaunot personas spēju funkcionēt dažādās sociālās situācijās, lai apmierinātu savas vajadzības un pilnvērtīgi iekļautos sabiedrības dzīvē. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu īsteno sociālā darba speciālists – sociālais rehabilitētājs. Sociālā rehabilitētāja profesionālie pienākumi ir dalība klientu izvērtēšanā, sociālo prasmju apguves veicināšana, sociālā aktivizēšana u. c. Minētās prasmes un iemaņas var attīstīt kā teorētiskās, tā praktiskās nodarbībās. Nodarbības ir jāsagatavo – jāatrod atbilstoši materiāli, tie jāpielāgo, jāatrod metodes un stratēģijas, kā jauno informāciju pasniegt un apgūto nostiprināt. Nodarbību sagatavošana ir laikietilpīgs process. Autoru pieredze rāda, ka sociālās rehabilitācijas speciālistiem nav pieejams materiālu apkopojums un metodiskie norādījumi nodarbību organizēšanai. Materiālu krātuve varētu kļūt par resursu un atbalstu sociālo rehabilitētāju profesionālajā darbībā.

Darba mērķis: pētīt sociālās rehabilitācijas nodarbību materiālu krātuves izveides aktualitāti un izstrādāt ieteikumus materiālu sistematizēšanai.

Materiāli un metodes. Pilotpētījums tika veikts no 2024. gada 19. februāra līdz 29. februārim sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijās, kurās tiek sniegti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi dažādām klientu grupām. Par pētījuma respondentiem ($n = 48$) tika izraudzīti minēto institūciju darbinieki un studenti, kas apgūst sociālā rehabilitētāja specialitāti. Pētījuma instruments – autoru izstrādāta aptaujas anketa. Anketā tika iekļauti 20 jautājumi, kas aptver dažādas mērķa grupas un atšķirīgus sociālo pakalpojumu sniedzējus.

Rezultāti. Sociālie rehabilitētāji materiālus praktiskajām nodarbībām gatavo un uzkrāj paši (35%) vai dara to kopā ar klientu (31%), to iegādei iegulda arī savus līdzekļus (14%). Idejas nodarbībām tiek meklētas nepārtraukti (44%), arī brīvā laikā (17%) un nedēļas nogalēs (10%), tās tiek meklētas internetā (22%), sociālajos tīklos (22%), apmeklējot pasākumus (15%) un iedvesmojoties no kolēģu ieteikumiem (18%). Gatavošanās process tiek vērtēts kā laikietilpīgs, 27% respondentu to vērtēja (skalā no 1 līdz 10) ar 10, 25% ar 8, 19% ar 9. Nodarbību materiālu un ideju atrašanas grūtības pakāpi respondenti vidēji novērtēja ar 5,33. Lielākā daļa (81%) respondentu būtu gatavi dalīties ar nodarbību aprakstiem un dažādām idejām, bet 98% respondentu atzina, ka nodarbību materiālu krātuve ir nepieciešama. Tā palīdzētu ietaupīt laika resursu, 46% aptaujāto to vērtēja ar 10, 21% ar 9, 19% ar 8.

Secinājumi

Nodarbību materiālu krātuve var būt nozīmīgs resurss sociālo rehabilitētāju profesionālajā darbībā un sekmēt pieredzes apmaiņas procesu nozares profesionāļu vidū. Iespēja atrast nepieciešamo informāciju vienuviet ļautu ietaupīt laika resursu. Materiālus ieteicams izvietot īpaši šim nolūkam izveidotā interneta vietnē vai kā sadaļa jau eksistējošā mājaslapā. Krātuves

materiālu sistematizēšanu var veikt pēc dažādiem kritērijiem – tematiski, pēc klientu grupu vajadzībām, pēc pielietotajām metodēm.

Literatūra

1. Bela, B. u. c. 2023. *Sociālā darba vārdnīca*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 640 lpp.
2. Krone, I., Ķiece, K., Lapsiņa, I. 2021. Kognitīvi biheiviorālā teorija sociālā darba praksē. No: *Sociālais darbs ar gadījumu. Teorija praksē*. Rīga: Latvijas Republikas Labklājības ministrija, 235.–295. lpp.

ACU MITRINOŠO LĪDZEKĻU IZPĒTE LATVIJĀ

Velga Šķila¹, Kristīne Detkova²

¹ *Latvijas Universitātes Rīgas Medicīnas koledža, Rīga, Latvija*

² *OC VISION, SIA, Rīga, Latvija*

Ievads. Pasaulē ap 344 miljonu cilvēku cieš no sausās acs slimības (Craig et al., 2017). Arvien vairāk cilvēku ikdienā sastopas ar tipiskajiem acu sausuma simptomiem: diskomfortu, acu graušanu, sūrstēšanu, niezēšanu, svešķermeņa sajūtu acī, asarošanu, apsārtumu, plakstu skrāpēšanas, smilšu sajūtas acīs, miegainības, acu kosmētikas nepanesamības, acu asarošanas, vajadzības biežāk mirkšķināt, izdalījumiem no acīm u.c., reizēm pat šķiet, ka pasliktinājusies redze. Šīs acu problēmas var ārstēt, izmantojot acu pilienus un gēlus. Acu mitrinošie pilieni var būt reģistrēti kā medicīnas ierīces (IIb klase) vai kā medikamenti. Lai saprastu mitrinošo pilienu pielietojumu konkrētiem gadījumiem, ir nepieciešams labāk izprast acu mitrinošo pilienu katras sastāvdaļas mehāniskās un farmakoloģiskās īpašības. Būtiski ir pievērst uzmanību mitrinošā piliena viskozitātei, kuru asaru plēvītes slāni tie aizstāj, aktīvajai vielai, konservantiem, iepakojumam, saderībai ar kontaktlēcām un derīguma termiņa pēc pirmās atvēršanas.

Darba mērķis: apkopot un izpētīt informāciju par Latvijā pieejamajiem mitrinātājiem un to pielietojamību.

Materiāli un metodes. Darba izstrādes gaitā tika izmantota kvalitatīvā kontentanalīzes pētniecības metode. Tika vākti un apkopoti dati par Latvijā pieejamajiem acu mitrinātājiem. Pētniece mēneša laikā apmeklēja 30 aptiekas, 8 optiku salonus 3 saimniecības preču veikalus un 9 internetvides iepirkšanās vietas. Visa ievāktā informācija tika apstrādāta, izmantojot *Microsoft Excel* programmu, pārbaudīta ražotāju internetvietnēs un LATMED reģistrā. Informācija tika analizēta, un rezultāti atainoti grafiski, bet noslēgumā izveidots arī informatīvais buklets optiku darbiniekiem.

Rezultāti. No 72 apskatītajiem acu mitrinātājiem 26% gadījumos to izplatītājs nepilda nacionālās likumdošanas prasības un nav reģistrējis līdzekli Zāļu valsts aģentūras uzturētājā LATMED reģistrā. Vispopulārākie ir šķidrie acu mitrinošie pilieni (90% gadījumu), bet visretāk pieejami aerosola veida izsmidzināmie mitrinātāji (4%). Vairums (75%) nesatur konservantus, bet no tiem, kas satur konservantus, vispopulārākais konservants ir poliheksametilēna biguanīds (50%). 25% gadījumu uz mitrinātāju iepakojuma norādīts brīdinājums, ka tie nav saderīgi lietošanai kopā ar kontaktlēcām, tomēr tika identificēts viens mitrinātājs, kura aprakstā apgalvots, ka tas ir saderīgs ar kontaktlēcām, tomēr ķīmiskais sastāvs uzrādīja minerāleļļu, kas rosina šaubas par šīs indikācijas piemērotību visām kontaktlēcām, jo ir zināms, ka silikona hidrogēla kontaktlēcū materiāliem ir īpaša afinitāte pret lipīdiem, tādēļ eļļu saturoša piliena saskare ar lēcu iespējams to var sabojāt.

Secinājumi. Pētījuma rezultātā secināts, ka visizplatītākie ir šķidri acu mitrinātāji bez konservantiem, kas vairumā gadījumu ir lietotami kopā ar kontaktlēcām. Vairums apskatīto mitrinātāju ir reģistrēti LATMED reģistrā, tātad to apriti uzrauga Latvijas Zāļu valsts aģentūra. Tomēr produktu ķīmiskais sastāvs un uz iepakojuma norādītais pielietojums un

īpašības var būt savstarpēji nesaderīgi, tādēļ par produkta īpašībām jāspriež pēc ķīmiskā sastāva nevis uzrakstiem uz iepakojuma un pārdošanas vietās.

Literatūra

1. Craig, J. P., Nelson, J. D., Azar, D. T., et al. 2017. TFOS DEWS II Report Executive Summary. *The Ocular Surface*, 15(4), 802–812. <https://doi.org/10.1016/j.jtos.2017.08.003>

PACIENTU DROŠĪBAS REALIZĀCIJA MEDICĪNAS KOLEDŽAS STUDIJU PROCESA KLĪNISKAJĀ PRAKSĒ

Jeļena Urbēna, Janeta Strazdiņa, Maira Lāce

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Pacientu drošība joprojām ir aktuāls jautājums veselības aprūpē, jo nedrošas veselības aprūpes izraisīti nevēlamie gadījumi ir 1 no 10 galvenajiem nāves un invaliditātes cēloņiem visā pasaulē. Attīstītās valstīs vidēji 1 no 10 pacientiem ir pakļauts nevēlamajiem gadījumiem, saņemot veselības aprūpi, un no tiem gandrīz 50% ir novēršami (WHO, 2019).

Darba mērķis: raksturot medicīnas koledžas studentu klīniskajā praksē novērotos pacientu drošības aspektus.

Materiāli un metodes. Kvantitatīva izlases datu analīze par pacientu drošības realizāciju 2022./2023. studiju gadā klīniskajā praksē. Pētījuma instruments – autoru izstrādāta aptaujas anketa.

Rezultāti. Pētījumā kopumā piedalījās 81 respondents ($n = 81$). Pētījuma rezultāti uzrādīja, ka pacientu identifikācija vienmēr tika veikta 98% gadījumos, kas ir par 7% vairāk, salīdzinot ar 2020. gadā veikto pētījumu (Urbena et al., 2020), tomēr 9% gadījumos tā netika veikta pirms katras procedūras. Pareizu pacientu identifikāciju veica 65%. 16% respondenti norādīja, ka procedūru cimdus maiņa ne vienmēr veikta atbilstoši prasībām, kas 2020. gadā bija novērota 40% gadījumos. Savukārt roku higiēnu, veicot procedūras, personāls veica visos gadījumos 63%, un tikai 6% roku higiēna vispār netika veikta. 12% respondentu norādīja, ka vienus un tos pašus cimdus dažreiz lietoja vairākiem pacientiem un 14% atzīmē, ka sejas masku vai respiratoru lietoja neatbilstoši prasībām. Daudzreiz lietojamā aprīkojuma dezinfekcija pēc katras procedūras netika veikta 7%. 27% respondenti norāda, ka prakses vietā nav pieejami informatīvi materiāli par procedūru secību un medikamentu pareizu sagatavošanu, salīdzinot ar 2020. gada pētījumu, tie bija 40%. Pieļauto kļūdu, kas saistītas ar pacientu identifikāciju vai medikamentozo aprūpi, pārrunāšana un analizēšana, sastāda 60%, bet 4% par tām tiek noklusēts. 56% respondentu norāda, ka personāla darbība ne vienmēr bija atbilstoša medicīnas koledža apgūtajām profesionālajām kompetencēm šajā jautājumā, savukārt 2020.gadā, tie bija 75%.

Secinājumi. Salīdzinot ar 2020. gadā veikto pētījumu (Urbena et al., 2020), klīniskajā praksē kopumā ir uzlabojusies pacientu identifikācija, tomēr tā nesasniedz 100%. Tādi infekciju kontroles un prevencijas pasākumi kā roku higiēna, individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana pēc vadlīnijām, atbilstoša cimdus maiņa un aprīkojuma dezinfekcija klīniskā vidē netiek veikta pilnā apmērā. Salīdzinot ar 2020. gadā veikto pētījumu, par 13% ir kļuvuši pieejamāki informatīvie materiāli par procedūru norisi un medikamentu sagatavošanu darbavietā. Vairāk nekā puse respondentu norāda, ka personāla darbība ne vienmēr bija atbilstoša medicīnas koledža apgūtajām profesionālajām kompetencēm šajā jautājumā, tomēr salīdzinot ar iepriekš veikto aptauju, rezultāti uzlabojusies par 19%. Lielākā daļa respondentu

pozitīvi vērtē klīniskajā vidē iegūto praktisko pieredzi, norādot, ka redzētās un izpildītās darbības uzlaboja un papildināja koledža apgūtās zināšanas un iemaņas.

Literatūra

1. WHO. 2019. *Patient Safety*. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/patient-safety> [accessed 02.08.2023].
2. Urbena, J. et al. 2020. Improvement of patient safety in clinical practice at medical college. In: Klaipeda State University of Applied Sciences Faculty of Health Sciences, *Biomedical and Social Sciences: Education, Research and Innovation*, 1(4), 33.

LATVIJĀ BIEŽĀK PIELIETOTIE RADIOFARMPREPARĀTI VAIROGDZIEDZERA SCINTIGRĀFIJAS VEIKŠANAI

Marta Uške¹, Ginta Lāce¹, Elita Rutka²

¹ Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīca, Latvijas Onkoloģijas centrs, Rīga, Latvija

² Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Viena no visbiežāk sastopamām cilvēku slimību grupām ir vairogdziedzera slimības, un saslimstība ar vairogdziedzera vēzi Latvijā pieaug, tādēļ ir svarīga tā savlaicīga diagnostika. Mūsdienās vairogdziedzera radioloģiskā izmeklēšana tiek īstenota ar USG, CT un scintigrāfijas palīdzību (Priedītis u. c., 2014, 7. lpp). Vairogdziedzera scintigrāfija ir izmeklējums, kura laikā pārbauda vairogdziedzera funkcijas, daivu lielumu, lokalizāciju un mezglu esamību. Lai veiktu kvalitatīvu izmeklējumu, tiek izmantoti radiofarmpreparāti, kā Tc-99m, I-131 un I-123. (VZA, 2020).

Mērķis: noskaidrot Latvijā biežāk pielietotos radiofarmpreparātus vairogdziedzera scintigrāfijas veikšanai un salīdzināt tos savā starpā, balstoties uz statistikas datiem un literatūras avotiem.

Materiāli un metodes: kvalitatīvā pētniecības metode, pētniecības instruments – elektroniskā tabula. Tabulā iekļauti dati par Latvijas medicīnas iestāžu lietotajiem radiofarmpreparātiem pēdējo gadu laikā. Dati tika analizēti izmantojot literatūras avotus un apkopoti tabulās.

Rezultāti

Pētījuma galvenie rezultāti apkopoti tabulā:

Radiofarmpreparāti izmeklējuma veikšanai. Rekomendētais ievadāmās devas radioaktivitātes diapazons pieaugušajiem vienam izmeklējuma un efektīvā doza (A. Šorubalko, 2023)

Radiofarm-preparāts	Ievadīšanas ceļš	Ievadāmā aktivitāte pieaugušajiem, MBq	Pussabrukšanas periods	Efektīvā doza uz aktivitātes vienību (mSv/Mbq)	Efektīvā doza lielākajai norādītajai aktivitātei (mSv)
Tc-99m	i/v	74–111	6,04 stundas	0,013	1,44
I-131	p.o.	10–37	8,06 dienas	11	407
I-123	i/v	185–370	13,2 stundas	0,013	4.81

Secinājumi

1. Latvijā vairogdziedzera scintigrāfiju veic ar tādiem radiofarmpreparātiem kā Tc-99m, kuru pacientam ievada i/v; I-131, kuru pacientam ievada perorālā ceļā. I-123 vairogdziedzera scintigrāfijas izmeklējumam netiek pielietots. Izmeklējumam galvenokārt tiek pielietots Tc-99m, I-131 izmeklējumam tiek pielietots tikai gadījumos, kad pacientam tiek plānota terapija ar I-131.

2. Vislielākā ievadāmā aktivitāte ir sasniedzama, izmantojot I-123 (185–370 MBq), tomēr augstākā efektīvā doza ir, pielietojot I-131, kas svārstās no 11 līdz 407 mSv/MBq, tāpat arī fiziskais pussabrukšanas periods ir liels – 8 dienas.
3. Svarīgi, veicot izmeklējumu, ir izprast tā indikācijas, kontrindikācijas, kā arī, strādājot ar preparātiem ir jālieto individuālie aizsardzības līdzekļi un dozimetri. Ņemot vērā, ka I-131 ir viegli gaistošs RFP, klīnikā, kur to lieto, ir jānovērtē I-131 daļiņu skaits gaisā un personālam ir jālieto respiratori.
4. Veicot izmeklējumu ar Tc-99m, I-123, izmanto gamma kameru, kas aprīkota ar zemas enerģijas kolimatoru, turpretim strādājot I-131, izmantojot gamma kameru, pielieto augstas enerģijas kolimatoru.

METĀLKERAMIKAS FRĒŽU PIELIETOŠANA ONIHOGRIFOZU NAGU APSTRĀDĒ

Gunta Vikovana, Rūta Melbārde-Vāvere

Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledža, Jūrmala, Latvija

Ievads. Ar onihogrifozi saskaras 5% pasaules iedzīvotāji, lielākoties gados vecāki cilvēki, arī jauniem cilvēkiem ir tendence uz šo nagu distrofiju. Metālkeramikas frēzes nodrošina ārkārtīgi mīkstu un vieglu naga plānināšanu ar minimālu vibrāciju, tās neuzkarst, kā cietmetāla frēzes un netiek pakļautas sarūsēšanai. Metālkeramikas frēzes ir mīkstākas par dimanta frēzēm, bet ar tikpat plašu pielietojumu.

Darba mērķis: noskaidrot metālkeramikas frēžu pielietošanas veidus onihogrifožu nagu aprūpē.

Materiāli un metodes. Atbilstoši medicīnas literatūras analīzes rezultātiem par biežākajiem iemesliem onihogrifoziem nagiem un to aprūpes nosacījumiem podologa praksē, tika izstrādāts pēdu apskates protokols onihogrifožu nagu aprūpei un profilakses pasākumiem (Tosti, 2018; Baran et al., 2018), atbilstoši kuram, tika veikta pēdu apskate un aprūpe pacientiem ar onihogrifoziem nagiem. Tāpat tika veiktas rekomendācijas nagu profilaksei, izveidoti ieteikumi, apkopoti un analizēti iegūtie dati. Veikti secinājumi par onihogrifožu nagu aprūpes nosacījumiem podologa praksē. Kā arī tika izvērtēta metālkeramikas frēžu izmantošanas efektivitāte sabiezētu nagu aprūpē un kā tās spēj palīdzēt uzlabot pacientu nagu stāvokli, nenodarot kaitējumus.

Rezultāti. Tika aplūkoti pacienti ar dažādas etioloģijas onihogrifoziem nagiem: traumatizācijas, mikozes infekcijas, psoriāzes rezultātā un iekšējām saslimšanām kā, piemēram, cukura diabēts, kura rezultātā veidojas pēdu ādas un nagu bojājumi. Visiem pētījuma dalībniekiem onihogrifožu nagu cēloņi, iekšējie un ārējie faktori, savstarpēji kombinējās, kas arī praksē pierāda to veidošanos kā vairāku faktoru mijiedarbības rezultātu. Pētījumā tika izmantotas augstākās kvalitātes keramikas frēzes ar X-veida, QSR-veida un SPEED-veida rievojumu. Tām ir par 25% vieglāks svars, īpaši piemērotas sabiezējušiem nagiem un darbā ar augsta riska pacientiem. Metālkeramikas frēzes ir ļoti vieglas, ātri plānina nagus, ar augstu siltumizturību, nekarsējot pacienta naga plātņi, ar tām iespējams precīzs, ātrs un saudzīgs darbs. Lai noskaidrotu, cik svarīgu lomu spēlē metālkeramikas frēzes, onihogrifožu nagu apstrādē, veicu nagu plānināšanu 6 pacientiem, ar visiem tika sasniegts ļoti labs rezultāts, kas pierāda to, ka metālkeramikas frēzes darbā ar onihogrifoziem nagiem ir neatņemama sastāvdaļa.

Secinājumi. Lietišķā pētījuma rezultāti liecina, ka lai gan, onihogrifožu nagu veidošanās iemesli galvenokārt ir līdzīgi un bieži savā starpā kombinējas, tomēr lielākajai daļai respondentu novērojami tieši mehāniski izraisīti onihogrifožu nagu cēloņi, no kuriem biežākie ir darbā iegūtas traumas un nepiemērotu apavu valkāšana. Onihogrifožu nagu aprūpe podologa praksē ir kompleksu pasākumu kopums, kur būtiska ir sadarbība ar citiem aprūpes komandas locekļiem, kas spēj rast risinājumus cēloņa ārstēšanā, kā arī sadarbība ar pacientu. Metālkeramikas frēzes, kas tika izmantotas darba pētījuma ietvaros, bija lielisks veids, kā pacientam plānināt nagus, bez traumām, asiņošanas un diskomforta sajūtas.

Literatūra

1. Tosti, A. 2015. *Nail Disorders: Practical Tips for Diagnosis and Treatment*. New York: Elsevier. Available: via GoogleBooks
2. Baran, R., et al. 2018. What are Nail Disorders & Diseases? In: *Clinicopathological correlation, Diagnosis & Treatment*. USA: Wiley-Blackwell, 832 p.